

sportsstoflæsere, der ikke falder inden for det, der skulle være sportsstoffets sociale baggrundsgruppe. Det kan være den offentligt ansatte humanist, eller det kan være en ældre, ikke mere erhvervsaktiv, der uden om den beskrevne 'normalitet' - den ene erhvervmæssigt, den anden aldermæssigt - ikke desto mindre er engagerede sportsstoflæsere. I tilfælde som disse vil jeg formode, at der som hovedregel så vil være tale om motiverende socialiseringsbaggrund. Den førstnævnte kan f.eks. være udgået fra et socialt miljø inden for den centrale baggrundsgruppe og har herigennem modtaget en motiverende socialiseringspåvirkning. Uddannelsesforløb o.lign. kan senere have medført et miljøskift væk fra centralgruppen. Som en reminiscens af socialiseringspåvirkningen og også psykologisk som en slags solidaritet med den personlige fortid kan der findes en sportsmotivation. Umiddelbart, "sociologisk" hører den ikke til centralgruppens; i sidste ende har den dog de samme rødder.

Tilsvarende med aldersafvigelsen. Når folk i de centrale socialgrupper fjerner sig fra den alder, hvor arbejdslivet er det bevidsthedsmæssigt dominerende, skulle der tendentielt ske en svækkelse af fascinationen af den iscenesatte konkurrenceverden. Dækningstallene peger i den retning. Men i forhold til sportsstoffet vil jeg mene, at denne tendens modificeres af, at den forudgående arbejdslivsperiode vil få karakter af en socialisering, der ligesom i det første eksempel tit vil fortsætte med at give en motivation, efter at de aktuelle livsvilkår har ændret sig. I denne sammenhæng vil den omtalte grundlæggende spændingslyst ved sportskonkurrencen være med til at opveje en faldende indlevelse i konkurrencen som præstationssituation.

Afsluttende vil jeg gribe tilbage til indholdsanalysen for igen at nævne, at de beskrevne nederlagstematiseringer, sejrstematiseringer og holdningstyper lige så lidt som de to såkaldte tematiseringskomplekser skal betragtes som et afsluttet, endsige udtømmende inventar over sportsstoffets indholdsfigurer på disse områder. Et større undersøgelsesmateriale vil sikkert nødvendiggøre udvidelser og justeringer, og i et længere tidsperspektiv - over nogle år eller nogle årtier, alt efter hvor langt et perspektiv man vælger - vil man formentlig også kunne iagttage historiske forskydninger. Som en hypotese for en sådan historisk undersøgelse kunne man antage, at der skete tematiseringsforskydninger korresponderende med samfundsviklingens omformning af læsergruppernes arbejds- og socialliv.

BOULEVARDPRESSEDENS VOLD

Af John Mortensen

Indledning

Det følgende skrift afhandler voldsstoffet i Ekstra Bladet, belyst gennem en konkret sag. Min fremstillingsform er anderledes end den man møder mest, hvor der først køres et stort teoretisk apparat i stilling, som så efterprøves på et analysemateriale. I stedet for er jeg gået den modsatte vej. Således er jeg startet med analysen af teksten og når der viste sig problemer, der krævede explicitering og forklaring, har jeg trukket teori ind i fremstillingen, selv om videnskabelige begreber selvfølgelig gennemtrænger selve analysen. Hen ad vejen har jeg så samlet fremstillingen til overordnede konklusioner, der lader begreber strukturere materialet.

Det, der er i centrum for undersøgelsen, er den samfundsmæssiggjorte journalistiks indholdsmæssige og formmæssige bestemmelser inden for voldsstoffet og denne journalistiks relation til den traditionelle politi- og retsreportage.

Der er tale om analyse af en enkelt sag, sagen om Tommy Frank Møllers forbrydelser. I korthed går sagen ud på, at TFM anklages for to mord og 50 tilfælde af voldtægt. Senere frafalder disse anklager. Jeg følger sagen de fire første dage i Ekstra Bladet (Afsnit I). Her stiger anklagerne antal og karakter dag for dag, fra at udgøres af et par voldtægts- og tyverisager til de når et omfang, hvor TFM udråbes til århundredets seksualforbryder. Desuden behandles kort EBs kritik af politiet, da anklagerne ca. en måned senere falder fra hinanden (Afsnit III).

Mit primære materiale er EB fra den 9. til og med d. 12. august 1976. For at analysen ikke skulle svulme alt for voldsomt op, har nogle af de mindre historier inden for de 4 dage ikke kunnet medtages. Af samme årsag har det ikke kunnet blive til en sammenligning med andre aviser. Dog har jeg undersøgt et enkelt ugeblads fremstilling af samme sag (Afsnit IV), nemlig Billedbladets. I forhold til BTs ligner EBs fremstilling mere den traditionelle journalistiks. Billedbladets

fremstilling adskiller sig derimod ikke fra de andre ugeblades.

Sagen starter i EB i den traditionelle politi- og retsreportages fremstillingsform og bevæger sig skridt for skridt over mod den samfundsmæssiggjorte journalistiks form. Ved at følge sagen kronologisk forsøger jeg at udkrystallisere de to genres konstitutive træk. Derudover underkastes seksualforbryderens karaktertræk i boulevardpressen (Afsnit II) og EBH's faderopgør (Afsnit III) en særskilt analyse.

Gennem analysen af det valgte område, voldsstoffet, skulle det være muligt at trænge ned til perceptions- og tankefigurer, der byder sig til over for hverdagsbevidstheden, som er et resultat af den kapitalistiske forarmning af liv i metropolerne.

Den samfundsmæssiggjorte journalistiks form bryder på afgørende vis med traditionel journalistik og dennes etik. Samtidig udtrykker den prægnant både i form og indhold det mulige barbari, som hverdagslivet undergår, når det bliver en koloniseret sektor under kapitalen. Derfor er et håndgemæng med den nødvendig. Dette skrift er et forsøg på et sådant håndgemæng.

I: Tommy Frank Møller sagen i Ekstra Bladet

D. 9/8-76: En sag for politiet

D. 9/8 er sagen ikke blevet til den sag af grandiose dimensioner, som den pustes op til de følgende dage. Mordene er endnu ikke inde i billedet, men kun voldtægten (som der ikke lægges så stor vægt på).

Sagen er trængt helt frem til forsiden. Artikelforomtalens overskrift er dog skrevet med småt og den udgør ikke hovednyheden. I overskriften fokuseres der på det politimæssige/retsmæssige ("tilstår", på forbryderens alder og forbrydernes karakter (voldtægt)). Der tales om "Voldtægtssager", hvilket osse peger på det politi- og retsmæssige aspekt. Nedenunder står der med en typestørrelse, der svarer til den, vi træffer i artiklernes brødtekst, en enkelt sætning, der angiver temaet i artiklen, nemlig det uventede, at en mand, der er tiltalt for tyveri, tilstår helt andre, alvorligere forbrydelser. Politiet skal nu undersøge rigtigheden i disse

tilståelser, skrives der videre.

Det er osse det uventede, der er hevet frem i artikeloverskriften "Sigtet for tyveri -tilstår voldtægt". Her optræder en modsætning mellem "Sigtet" og "tilstår", som videreføres og fremhæves som en modsætning mellem "tyveri" og "voldtægt". Modsætningen er osse angivet af tankestregen. I artiklen er der kun en mellemrubrik og den fokuserer osse på denne modsætning: "Indbrud og voldtægt".

I manchetten fokuseres der på det politimæssige/retsmæssige aspekt. Der nævnes fængsling (og dennes længde), tilståelse og forbrydelse(r)s karakter. Der bruges bl.a. begrebet "fuldbyrdet voldtægt", der er en juridisk kategori. I artikelindledningen, der er sat med lidt mindre typer, gentages de to perspektiver, bl.a. fremhæves det uventede med ordet "opsigtsvækkende". Med dette ord peges der endvidere på, hvorfor artiklen er kommet med i EB og dermed osse på, hvad der skal til for, at en artikel kommer i EB. Det er tydeligt, at artiklen er skrevet ud fra oplysninger, der stammer fra politiet. Det nærmest antydes i modsætning hertil, at EB via egen efterforskning har fundet frem til oplysninger, som ellers ikke ville være nået frem til offentlighedens lys.¹

Hele artiklen er skrevet ud fra de to synsvinkler, nemlig 1) det opsigtsvækkende i sagen og 2) politi- og retsperspektivet. Disse to perspektiver er kædet sammen. Det overordnede vedrører det politi/retsmæssige spil. Det er inden for dette, at det første perspektiv fremkommer som et brud på de fastlagte og ritualiserede roller. Til sidst rejses der endelig en ny synsvinkel. Der mangler tilstrækkeligt bevismateriale og det vil politiet nu forsøge at finde (hvorved vi er tilbage ved perspektiv 2). Der er tale om en traditionel politi- og retsreportage, der følger de linier, der ligger i genren.

Nogle af dens træk er, at synsvinklen er de borgerlige institutioners (politiets, retsvæsenets) og at indholdet knyttes til det spil, der foregår i disse institutioner. I forhold til forbryderen står opklaringen af forbrydelsen som det essentielle, men det spor, der skal udforskes/finde, er helt bestemt af den erkendelsesinteresse, der giver sig af disse borgerlige institutioners særegne sandhedsopfattelse. Erkendelsesinteressen følger nøje fastlagte fremgangsmetoder og midler, som er særlige for borgerlig videnskab, nemlig positivismens. Hvad Johan Asplund skriver om detek-

tivromanen, gælder osse for den traditionelle politi- og retsreportage: "Det essentielle, eller det eneste essentielle, i en detektivroman var indsamlingen og opgørelsen af data, samt den derpå følgende deduktionsproces." (Asplund, s. 19) Kraften, der fascinerer, er den cleverness, der udfoldes i disse institutioner.

D. 10/8-76: Brud på det borgerlige livs moral

Igen er sagen markeret med en spiseseddel på forsiden. Denne gang er typerne både i overskriften og teksten sat med større typer. Overskriften er formuleret som et spørgsmål og igen er der to modsætninger, der optræder som alternerende svar: "Er han dobbeltmorder eller fantast". En af måderne, læserne skal fanges ind på, er ved ikke at angive hvilken person, det drejer sig om, men blot hans køn. Det, at spørgsmålet stilles åbent, er osse en måde til at lokke folks opmærksomhed og dermed de 2 kr. op af deres lommer. Det uafklarede spørgsmål, som der osse spilledes på d. 9., understreges tillige af, at retsmødet, hvori tilståelserne faldt, var "hemmeligholdt, lukket". Der ligger således et mystisk, uforklaret skær over personen, hans gerninger og selve sagen. Det er dette, der rammer det væsentlige moment af særlighed, der er pointeret - inden for en struktur, der beror på den daglige gentagelse. Dette ses osse af ordet "opsigtsvækkende", som jo osse fandtes i artiklen d. 9. og som ydermere findes på begge artikelsider d. 10. En anden vinkel, hvori det usædvanlige er fremhævet ("Lige så sensationelt som [...]"), gives af det forhold, at TFM trækker sin tilståelse tilbage. Dette er markeret med en citeret udtalelse fra forsvareren. I denne foromtale er det værd at lægge mærke til, at der bruges ordet "luderdrab"; selv om drab tilhører den politimæssige/retslige sprogbrug, så er luder fjernet fra denne sammenhæng. (Prostitueret ville i stedet for have været brugt). Luder ligger mere inden for hverdagsbevidstheden; for manden ligger der heri ønsker om aggressiv seksualitet og herredømme, formidlet gennem de upersonlige penge. Det aggressive understreges osse af sammenhængen med mordet. Dette perspektiv ligger tillige implicit i artiklen.

Den første artikelside består af en enkelt artikel med to tilknyttede billeder. Artiklens overskrift er igen formet som et spørgsmål. Overskriften er ikke formet inden for den juridiske/politimæssige sprogbrug, men relaterer sig mere nært til hverdagsbevidsthedens tankefigurer. I overskriften fremhæves at myrde, at være dranker og at være ludder. Disse forhold er noget, der falder uden for hverdagen

for de personer, der opretholder liv gennem at underkaste sig lønarbejdet; de angiver levemåder (dranker og luder) og subjektive reaktionsmønstre (at myrde) som ligger som latent mulighed i deres eksistens. At være dranker, morder, luder er at være drop out, at være deklasseret og depraveret i forhold til en eksistens som lønarbejder. Disse levemåder er forbundet med latent angst; de er desuden bærer af egenskaber, som er negationen af de egenskaber, som kræves af de lønafhængige og som de har internaliserede² og som for dem optræder som rationelle: uden dem ville de ikke kunne optræde som sælgere af deres arbejdskraft. Sådanne egenskaber er flid, lydighed, tilpassethed, selvbeherskelse. Luderen falder her devist udenfor, fordi hun osse optræder som objekt, som manden via penge kan kræve lydighed af. At blive morder, dranker eller luder udtrykker muligheden for et fald ned under lønarbejdereksistensen, men samtidig bærer de i sig osse ønsker om at slippe bort fra denne eksistens: ønsket om at dræbe tidstudiemanden eller den irriterende kone/mand, at slippe for at gå på arbejde og i stedet for bare drikke sig fuld.

Inden for den psykiske husholdning fungerer disse figurer som klicheer. (Herom uddybende senere.) Disse klicheer er fortrængte, men "styrer ubevidst forholdelsesmåder, når de situativt bliver provokerede." (Lorenzer 1981, s. 171) Yderligere er de ønsker, der kommer til udtryk i dem, projiceret ud på disse depraverede eksistenser, som samtidig udsættes for en "social bandlysning af [deres] elendighed [...]". (Peter Brückner, s. 25) Denne bandlysning fungerer samtidig som affirmation af respektable adfærdsformer.

Det, der fanger i overskriften, er ønsket/angsten for depravation og muligheden for bandlysning. Det angstfulde i ens egen situation (muligheden for depravation) overføres til de reelt depraverede og bandlyses hos dem. Derved statuerer læserne, at de fører et respektabelt liv og bekræfter de normer og egenskaber, som dette kræver. Men overskriften giver tillige mulighed for at beskæftige sig med det forbudte (dvs. det der bærer angsten og ønsket). I den appel, som læseren skal fanges ind af, indgår angst og lyst i samme figur. Fordi begge appeller formuleres formelt, kan de uden besvær forenes i samme sproglige figur. (Cf. Prokop, s. 81 og Børre/Guldager, s. 29)

De to billeder forestiller hver en af de myrdede kvinder. De er begge ansigtspor-
trætter. Disse to billeder findes i alle andre artikler om mordene, hvor der bringes

billeder af de myrdede. Billederne skal først og fremmest vække genkendelse (og som sådan er de langt bedre end navns nævnelse). De er identifikationsmarkører af bestemte begivenheder og de psykiske indhold, som disse bærer. Uden billederne ville der mangle betydningsindhold i overskriften. (Det kan der selvfølgelig spilles på.) Topografisk er billederne placeret sådan, at øjet læser "[...] disse to ludere" og derefter ses de to billeder (som der altså eksplicit peges på med "disse to"). I dette spil mellem billede og overskrift finder vi både det kendte, genkendelige og det nye, usædvanlige (som bringes ind med spørgsmålet), dog sådan at selve akten ikke er fremstillet.

Der er imidlertid et andet kompleks til stede, som fremhæves af billederne. Disse fungerer nemlig ikke kun som identifikationsmarkører af begivenheder, men tillige som markører, der fremkalder sexuel lyst. Dette understreges af, at der er tale om ludere, der jo kan underkastes en mand som hans ejendom, med hvilken han kan gøre hvad han vil. Gennem penge køber han sig et herredømme, som det ellers ikke er muligt at erhverve. Det er således klart, at der her er et sadistisk motiv med dets polarisering i bøddel og offer til stede. Den sadistiske relation er kendetegnet ved, at ofret er fastgjort - dette understreges af det ubevægelige i billederne - mens bødlens omgang med ofret foregår via ritualer, der skaffer distance. (Mendel, s. 99)

Under billederne er der placeret et par liniers tekst i kursiv. Under det ene pointeres det, at kvinden blev stukket ihjel, altså lægges der vægt på det voldelige, bestialske. Under det andet rejses spørgsmålet om morderen havde drukket 15 guldbajere, før han dræbte hende. Her er det igen det udenforværende, det under den respektable eksistens nedsunkne, der tematiseres: Enhver kan se, hvad det vil føre til, når man går til excesser m.h.t. alkohol. På den anden side hvem har ikke ønsker om at drikke sig skidefuld og købe sig til nogle seksuelle fornøjelser. Samtidig udpeger spørgsmålet en interesse i sagen, som man er nødt til at læse artiklen for at finde frem til.

1. del udgøres af et interview med souschefen for KBH.'s politi. Perspektivet er det opklaringsmæssige: der fokuseres på, at sagerne har været henlagt, om man kan stole på TFM. Efter dette interview følger et andet med forsvareren. I begge interviews og i den omgivende tekst, der er skrevet ud fra disse, er der tale om en

traditionel politireportage. Der er således stadigvæk tydeligt markerede træk fra den traditionelle politi-/retsreportage. Alene det forhold, at størstedelen af artiklen består af redigerede dele af interviews med personer, som har roller inden for dette spil, peger på dette. Men osse denne genres erkendelsesinteresse gør sig gældende: "De to drab, som den 28-årige invalidepensionist har taget på sig, hører til de uopklarede, som efter intens efterforskning i realiteten blev henlagt." Men generelt skrider dette perspektiv til fordel for ét, der lægger vægt på skildring af selve voldshandlingen.

Det sidste afsnit er en sammenstyknig af biografiske oplysninger, der er opremset uden den traditionelle forbryderreçit, som ellers træffes i disse reportager; der er ikke komponeret et handlingforløb fra barndom og fremad, der placerer personen i et (skematiseret) socialt rum, der enten på den ene side lader iboende egenskaber træde frem i tidligere og ikke så voldsomme episoder eller på den anden side angiver sociale prægninger, der får betydning resten af livet. Oplysningerne hæfter sig udelukkende ved den aktuelle depravation.

På den næste side står to artikler. Den første står med de største overskriftstyper. Overskriften lyder "Tyv afhøres nu om mange andre mord." Over for overskriften er igen placeret to kvindebilleder. Det samme, som sagdes om billederne, der i bladet var placeret på den foregående side, gælder for disse billeder. Den anden billedtekst munder tillige ud i et spørgsmål, som skal tematiseres, nemlig om invalidepensionisten osse myrdede disse to kvinder.

I artiklen er vi tilbage ved det politimæssige perspektiv. I manchetten er der dog implicit et andet perspektiv til stede. Manchetten lyder: "Mordet på Elin og den franske massøse er de første han bliver konfronteret med." Her ser vi eksempelvis, hvordan disse myrdede unge kvinder er blevet offentlige personer som Alan Simonsen, Anker Jørgensen, Matadoren og Susse Wold. Det tab af livshistorie og -perspektiv, som livssituationen udefra er underkastet, flyttes over på disse offentlige personer. Især historien om Elin Alexanders mystiske liv og skæbne er en historie, der kan gentages igen og igen. Den rummer momenter af fri livsform, skønhed, af et liv på den anden side af hverdagslivets rutineprægede eksistensform, af forbrydelse. Det er en historie, der aldrig slutter, som har huller og mystik, i modsætning til kedsomheden og iterativiteten i de lønafhængiges hverdagslighed.

Samtidig appellerer Elin-figuren til enhver mands drøm om at besidde hende. Denne myte og dens indplacering i hverdagsbevidstheden hives frem til bevidsthedstærsklen. Myten behøver ikke at blive gentaget i bladets spalter: den eksisterer som en struktur i den almengjorte bevidsthed. På den vis optræder disse historier som tegn og personerne som ansamlinger af tegnmæssige egenskaber. Deres sandhed kan ikke underkastes en realitetsprøvelse. De er i deres form konstrukter, der appellerer til gennemsnitligt forhåndenværende fantasier, betydninger og stemninger. Af den grund kalder Dieter Prokop disse konstrukter for modale fantasiværdier (Prokop s. 76-7), der som sit primære formål har at fixere publikum. Der behøves blot en hentydning og konstruktet kaldes frem. Det er underlagt gentagelsestvang, men som tegn er det tillige et skellet uden kød og blod.

Artiklen ser med et politimæssigt eller opklaringsmæssigt perspektiv. Der nævnes nogle andre mord, som endnu er uopklarede. Der peges desuden på, at TFM kunne fantasere eller simulere at være morderen. Til sidst kommer artiklen ind på, at TFM vil blive konfronteret med mordene på de to kvinder som er afbildede.

Over den anden artikel på samme side er der placeret et billede. På dette billede foregår der ikke noget; der er ingen bevægelse. Billedet forestiller facaden af "Det nye turist-hotel" med et salatfad holdende udenfor. Lige linier er det, der karakteriserer billedet. Selv salatfadet (- hældningen på forruden) passer ind i de rette vinklers symmetri. Det er tydeligt, at der fremstilles en overflade (facade), men skjult bag den ligger der i læserens bevidsthed forestillingen om det modsatte: det der foregår bagved. Bag de lige former findes de bløde, bag det ubevægelige findes det bevægelige, livagtige. Skjult for synet af døren findes sanseligheden, mystikken og konflikterne med politiet. - Der er imidlertid osse en anden synsvinkel i billedet: Stueetagen og 1. sal er præget af lyse farver (det gælder osse salatfadet), med sorte vinduer. Anden sal derimod er præget af sorte farver, men med to oplyste vinduer, der bryder de sorte farver. Hvis man følger linien fra den skrå forrude på salatfadet, så kommer man op til det ene af de oplyste vinduer på anden sal. Linieparalleliteten understreges osse af en skyggevirkning på det ene vindue. Dette oplyste vindue kunne pege på, hvor politiet var på vej hen, men osse på knalderi inde bag gardinerne. Men den væsentligste betydning tildeles vinduet i underteksten (der er kursiveret), hvor der redegøres for, at Lise Mohrberg blev fundet stranguleret i en seng i et værelse på 2. sal. På den vis er billedet en

fortættet, men latent sammenfatning af mord og sexualitet, uden at volds- og seksualitetsmomenterne er ekspliciteret. Dette er en helt anden form, end den vi senere kommer ind på, hvor volden er trængt helt frem til det eksplicite udtryk og hvor den fremstilles som en ren form. Selve billedet falder godt ind i EBs tematik ellers: bag facaden skjuler der sig ting, der godt kunne trænge til at komme frem i dagens lys.

Artiklens overskrift er "Ludere på Vesterbro åndede lettet op" og manchetten lyder: "Det år tre ludere blev myrdet, levede alle tre i frygt".³ Der spilles her på den angst, som kvinder alment føler for at blive slået ned og voldtaget. Historien er socialpsykologisk drejet som identifikation med ofrene og dem, der frygter at blive offer. Der er tale om identifikation fra ned (Borgstad m.fl., kap. 7). Dermed menes, at der tilbydes en oplevelse, der er struktureret ud fra ofrets perspektiv. Denne oplevelse er midlertidig og begrebet identifikation har derfor ikke her den omfattende betydning, som det har i psykoanalysen, hvor det implicerer indarbejdelse af psykiske strukturer gennem indoptagelse. Den (sproglige) identifikation, der er på tale her, er klichebestemt; den er således ikke "tilgængelig for individernes refleksive formåen". (Lorenzer 1973, s. 86) Selv mænd, tror jeg, vil kunne identificere sig med beskrivelsen, fordi de i deres hverdag osse kan risikere at blive slået ned.

Dette felt for angstbesættelse bærer psykisk energi fra andre felter i hverdagslivet, nemlig dem, der er overgrebet af bureaukratisering. Bureaukratisering af lønarbejdernes hverdag sker på fabrikkerne, i varehusene, på ferierejserne, i trafikken, i familielivet, i højrentebyggeriet m.v. Bureaukrati indebærer en organisationsform med autoritært og ovenfra styrede processer. Disse bureaukratisk organiserede livsformer fører angst med sig, men en angst som ikke kan diskuteres og som derfor sætter sig som en samlet abstrakt angst. Denne angst indgår som et væsentligt brugbart element i den bearbejdning af de lønafhængiges bevidsthed, som foretages fra de herskende klassers side i produktionsoffentligt regi. Det, de herskende klasser tilbyder i denne offentligheds form, er besættelige objekter. Her er minoritetsgrupper og randgrupper (mordere, ludere, studenter, fremmedarbejdere, venstreorienterede) de mest oplagte negative objekter. Angsten, der ligger uspecificeret i hverdagsbevidstheden, forskydes og projiceres så til disse objekter og fjernes dermed fra deres oprindelsessammenhænge.

Ekskurs om klicheebegrebet

Bag dette ligger klicheen, der er dannet gennem desymbolisering, der "skyldes samfundsmæssige modsigelser, som gør sig gældende i real interaktion." (Lorenzer 1978, s. 207) Desymboliseringen sætter ind i den tidlig-barnlige socialisation i barnets interaktion med primære relationsobjekter, hvor lystoplevelser hos barnet "brydes af realitetsprincippet (fx gennem hårdhændet indlæring i renlighed) og fortrænges til det ubevidste." (Pittelkow, s. 37) Fortrængning og isolering er de forsvarsmekanismer, som desymboliseringen sættes igennem i. (Lo. 1977, s. 119) Gennem desymboliseringen bliver de samfundsmæssigt set ilde interaktionsformer unddraget sprogets offentlighed. (Lo. 1974, s. 124) Selv om desymboliseringen netop rammer det enkelte subjekt, fordi den sættes igennem i real interaktion, er den del af overindividuelle løsningsforsøg på samfundsmæssige problemer. (Lo. 1980, s. 626)

Når de forbudte interaktionsformer (og med dem de indgående objekt- og selvrepræsentanter), udelukkes fra bevidstheden, betyder det, at de unddrages refleksionens prøvelse, men ikke at driftsbesætningen trækkes bort fra dem; tværtimod må det forhold, at drifterne holder fast ved repræsentanterne for objekt og selv anses for at være årsag til desymboliseringen. "Alt det, som er fortrængt og erstattet for bevidstheden, bliver vedligeholdt og forbliver virksomt i det ubevidste." (Freud 1973b, s. 250)

De forbudte interaktionsformer fastholdes mod enhver udslukning i den fortsatte interaktion (især med moderen). De fixeres, dvs. underkastes en sekundær befæstelse (Lo. 1974a, s. 132) Således bliver de til klicheer. "Med begrebet kliche skal [...] betegnes de ubevidste interaktionsformer, der i en kombination af desymbolisering og fixering stødes tilbage på førsprogligt sygdomsfremkaldende interaktionsformers stade." (Lo. 1974a, s. 133) Klicheen befinder sig uden for sproget, "men samtidig befinder den sig inden for de adfærdsbestemmende handlingselementer." (Lo. 1974b, s. 26). De personlighedsdele, som klicheen repræsenterer, udelukkes fra psykisk modning: de afspaltes fra den videre udvikling. (Cf. Ziehe, s. 61-2)

Klicheer genvinder den ondartethed, der var specifik for de tidligt indøvede interaktionsformer, men nu med en tvangskaraktter, der ikke "forstyrres [...] af refleksion." (Lo. 1973, s. 86) De antager en imperativ magt og kan udløses, når der

optræder situationsstimuli, der svarer til dem, der i barndommen forårsagede desymboliseringen. Når først disse stimuli har fremprovokeret den klichemæssige adfærd, er denne uafvendelig. Klicheerne fordrer altså en bestemt situation for at blive fremkaldt, men når bestemte stimuli i situationen har kaldt dem frem, kan de ikke bringes til at forsvinde og de sætter sig "igennem bag om ryggen på individet og uafhængigt af symbolstrukturen [...]". (Lo. 1975b, s. 122) De er således underkastet gentagelsestvang. Det betyder for subjektet, at dét underkastes en situationsafhængighed (Lo. 1974, s. 124), som unddrager sig dets refleksion. Fordi den klichebestemte adfærd blokerer for diskussion af de overgribende handlingsnormer, underkaster den subjekterne under den samfundsmæssigt fordrejede rationalitet (Lo. 1975a, s. 143), der jo subjektivt set er resultatet af reaktionsdannelser og rationaliseringer.

I modsætning til den symbolbaserede refleksion, der gør brug af bla. diskursiv fremstilling, udspilles klicheerne i scener. Det er et situativt scenisk arrangement, der udløser dem. Klichebestemt adfærd er således delagtighed i en scene, der sætter sig igennem bag om ryggen på subjektet (Lo. 1975b, s. 130). Denne scene er omverdensbestemt, før-sproglig og underlagt gentagelsestvang. Subjektet "agerer i scener med samme dramatiske mønster, samme dramatiske udkast i tusindvis af forklædninger." (Lo. 1975b, s. 211) Denne sceniske udageren er skemastyret.

Konklusion: "Den klichebestemte adfærds karakteristika er følgende, idet vi summarisk opregner dem i stikord: manglende erkendtlighed - determinerthed - uforsinket udladning - irreversibilitet - uafhængighed og tendens til forstærkning - omverdensbundethed, dvs. bundethed til en 'scene' og 'scenisk reproduktion', dvs. gentagelsestvang - udviklingshistorisk forankring." (Lo. 1975b, s. 124)

Men klicheerne står ikke alene. Bag om ryggen hentes de tilbage ind i symbolstrukturen (Lo. 1975b, s. 135), men dette sker på en fordrejet måde, der resulterer i en ubemærket forfalskning af betydningerne og i at motiverne gøres utilgængelige. Den sproglige lakune over klicheen får ikke lov til at stå åben, men forsvarsmekanismer dækker fordrejende lakunen til (Lo. 1974, s. 124). I det tilfælde, der her er på tale, er det projektionen, der udøver sin magt. Ved at flytte truslen så den fremstår som udefrakommende, afværges det, at klicheen kan gøre sig gældende. (Ekskurs slut)

Den iscenesættelse, som er i kraft i forbindelse med klicheerne, kan iagttages i denne artikel, som falder i tre dele. I den første del behandles ludernes angst for at trække i de mørke baggader og én interviewet siger, at hun ikke er helt rolig, før det er bevist, at TFM er morderen. Del 2 og del 3 handler om mordene på de to kvinder, som TFM er sat i forbindelse med. Afsnit 2 har egentlig recitpræg: mordepisoden fortælles som en fortløbende historie. Det diskursive sprog, der karakteriserede den traditionelle politi- og retsreportages kalkulationer forlades til fordel for en sansekongret meddelelse af scener, som for læserne appellerer til de afspaltede og nu klichebestemte oplevelsesfigurer. Der er altså tale om en rekonstruktion, men vel at mærke uden fiktionisering. Udelukkende de kendsgerninger, der er kendt i forvejen, er trukket ind. Synsvinklen er ofrets og ikke morderens. I 3. afsnit gentages samme fremstilling dog uden det stærke recitpræg på den anden af de myrdede. Begge steder skrives det, at morderen har bestjålet dem: et kriminalistisk spor, der peger tilbage på den traditionelle kriminalreportage med dens positivistiske karakteristika: kalkulerende fornuft.

Vi kan nu opsummere nogle af de træk, der karakteriserer den nye samfundsmæssiggjorte journalistik i forhold til den traditionelle politi-/retsreportage.

- 1) Der skal lægges vægt på selve den voldelige handling.
- 2) Denne skal fremstilles konkret-sanssemæssigt.
- 3) Dette skal ske i form af en scenisk fremstilling med recitpræg.
- 4) Der skal ikke appelleres til en tegnmæssigt kalkulerende fornuft, men til klichébestemte oplevelsesfigurer, der kan være præget af ambivalens.

Dermed nås der det paradoksale resultat: jo mere fremstillingen skipper det diskursivt tegnmæssige og dermed nærmer sig det sanssemæssigt-konkrete, jo mere får fremstillingen karakter af iscenesættelse, af skematisk omverdensperception.

D. 11/8-76: Forbrydelserne og deres omgivende scener

Den 11. er der 5 sider om TFM-sagen (foruden forsiden), heraf en leder. Opsætningen af 'overskriften' på forsiden fylder ca. 1/3 af pladsen. Den lyder: "Fem år om at afsløre århundredets største sex-forbryder". For det første fokuseres der på TFMs farlighed og omfanget af hans forbrydelser. Men dette er indlejret i en anden tematik: politiets sløseri og manglende effektivitet ("Fem år om at afsløre [...]").

Dette perspektiv findes i mange andre sager, som EB kører. (Dette tema underkastes en særlig behandling i del III: Faderopgør.) I den medfølgende tekst tematiseres tre forhold (som alle tages op inde i bladet): 1) forbrydernes omfang og karakter, 2) hvad der udløste tilståelserne, 3) offentlighedens harme over, at TFM har gået løs og været en konstant trussel for Københavns beboere.

På s. 2 er der en leder - den vender jeg tilbage til om lidt. På s. 3 findes der en stor artikel, som underbygger lederens synspunkter. Den er - især i starten - holdt i en sprogbrug, der ligger op ad lederens: nemlig olympisk kommenterende. Artiklen falder i 2 dele: 1) harmen over politiet, 2) politiets forsvar. Artikeloverskriften er "Afløsning af sex-forbryderen udløser harme". Her er perspektivet: kritik af politiet for ineffektivitet, et perspektiv, der osse er anslået på forsiden. De to afsnit, der skal behandles i artiklen, er hevet frem og stillet over for hinanden i den største manchete. Harmen: "Hvordan var det muligt for ham at nå at øve så mange forbrydelser, spørger folk"; politiets svar: "Politiet har et forsvar, der ikke er tom undskyldning".

Artiklen tager udgangspunkt i, at man kan ånde lettet op, for det angstfremkaldende er uskadeliggjort. Derfor hives det angstfremkaldende frem igen. For bag lettelsen over, at "den sindsyge 28-årige invalidepensionist er afløret og betrygende isoleret", skjuler sig forbitrelsen og forfærdelsen over, at han kunne gå fri i så mange år og at det var en tilfældighed, der førte til hans pågribelse. Vi føres dermed tilbage til angsten. Politiets ineffektivitet gør, at vi ikke kan føle os sikre. Det, som politiet især anklages for, er ikke at inddrage offentligheden. I EBs ræsonnement er offentligheden lige så skrap til at organisere eftersøgningen og dermed tilfangetagelsen af forbrydere som politiet. Dette understreges bl.a. osse i jan. 77, hvor EB kører en stor kampagne for at få afløret Elin Alexanders morder. EB overtager, når politiet ikke kan mere.⁴ I denne 1. del af artiklen er der et interview med forsvareren, der udpeger politiets manglende samarbejde som årsag til, at TFM ikke var blevet pågrebet. Ved artiklen er der placeret et billede af forsvarerens ansigt: han ser bekymret og bøs ud og han udtrykker på den vis læserens kritik af politiet. I forlængelse af forsvarerens kritik er der en karakteristisk af TFM; han benævnes som "dette i seksuel henseende helt utilregnelige dobbeltmenneske". Denne opfattelse af TFM udbygges senere i artiklen og i nogle af de andre artikler fra samme dag. Denne opfattelse knytter an til en bestemt

myte i det borgerlige samfund, nemlig myten om Dr. Jekyll og Mr. Hyde. (Cf. II)

Anden del og dermed resten af artiklen består af et interview med en talsmand fra politiet. Han redegør for, hvorfor det ikke indtil da var lykkedes for politiet at afsløre og fange TFM. Her beskrives de forskellige typer af forbrydelser og de forskellige ofre. TFM tilstår voldshandlinger mod børn og kvinder i alle aldre. Derved får politimandens skildring en - hvad læserne angår - bred appel til angstmekanismer. Kun voksne mænd kan føle sig sikre (men selvfølgelig ikke for deres koner og børn). Den mangesidede angstappell understreges osse af, at TFM skulle have optrådt i mange forskellige forklædninger. Politiet fortæller desuden, at TFM ikke er blevet identificeret, fordi korpset intet billede havde af ham og fordi ofrene har givet modstridende beskrivelser af ham. Skikkelsen TFM bliver her en flydende og ikke identificerbar figur. Han kan ikke identificeres på en bestemt type forbrydelse, på bestemte ofre, på ofrenes beskrivelse af ham. Angsten, der principielt kan ramme alle, almengøres og flyttes op på et irrationelt niveau, hvad angår de subjektive erfaringer. Den abstrakte, realitetsunddragende angst, som bl.a. har sit udspring i bureaukratiseringens mange (og anonyme) former, forskydes her til en mystisk skikkelse, som osse er abstrakt, mangelhovedet og udflydende. Både bødlens og ofrets position gøres abstrakte. Bødlens gennem de mange forklædninger og gennem det forhold, at TFM ikke kan fixeres gennem et foto. Dette gør denne bøddel til en nærmest mytisk skikkelse, der unddrager sig de borgerlige realitetsprøvninger. Men osse ofrets: når mænd bortses, kan alle andre mennesker trænges ind i ofrets position. Ingen kan føle sig sikker.

Det ses, at formidlingsmidten mellem de to ekstremer, hverdagens rutineadfærd og dets modpol: katastrofen, er tilfældiggørelsen. Denne tilfældiggørelse, der her finder et mytisk udtryk, bærer fordrejet vidnesbyrd om reelle samfundsmæssige processers tvang, hvis bestemmelsesgrund det er, at "Mennesket udskilles som noget enkeltstående uden konstitutive relationer til noget, idet det hele tiden veksler mellem forskellige baggrunde og omgivelser [...]" (Lunøe/Visholm 1981a, s. 109) Til at afværge denne tilfældiggørelse, serialitet, kan den abstrakte seksualforbryder bruges som projektionsobjekt. Det mytiske ved ham understreges tillige af Dr. Jekyll/Mr. Hyde-myten, der igen mod slutningen dukker op; bag den pæne facade skjuler sig et dyb af irrationelle og skjulte kræfter. Den almene angst, som der appelleres til, forbindes i denne myte med den almindelige mistænkelighed i de

mellemmenneskelige relationer.⁵ Tilfældiggørelsen indfører et tragisk moment i fremstillingen: "[...] skæbnen rammer uskyldige ofre og døden bemægtiger sig blindt de gode som de onde. På en måde genopvækker sensationen det tragiske, som er forsvundet fra fiktionen. Ligesom tragedien gennemfører sensationsstoffet døden og lemlæstelsen med skæbnens ubønhørlige logik." (Morin, s. 119) En ting går dog igen i alle sagerne, trusselvåbnet, altså springkniven, der her får tydelige konnotationer af fallisk aggressivitet, men tillige som tegn peger på en ydre (angstreducerende) kendetegnsfixering af den abstrakte figur.

Vi er nu fremme ved yderligere træk ved denne samfundsmæssiggjorte genre: den tydelige polarisering i bøddel og offer, samt begge positioners abstraktliggørelse. Desuden ses det, at voldelige handlinger har indlejret seksuelle konnotationer, at de voldelige handlinger er indskrevet i en sadistisk tematik.

I lederen samme dag diskuteres sagen som sagt osse. Titlen, der dækker det væsentligste tema, er: Opklaring ved tilfældighed. Tematisk indgår følgende 3 punkter: 1) TFM's person og gerninger, 2) Opklaringen, 3) Kritikken af politiet.

Historien om TFM kaldes en tragisk beretning om en sindslidende alkoholiker. Om TFM skrives desuden at han var en farlig sindsyg person, der ikke kunne kontrollere sig selv. Her er vi tilbage ved noget af tematikken, der sås i en af artiklerne d. 10. Der udpegedes selvkontrollen som en nødvendig egenskab for at opretholde den respektable eksistens og ikke at synke ned i randgrupperne. EB bygger her på denne frygt, samtidig med at det udstiller konsekvenserne af ikke at indordne sig under dens imperativ. Derved forstærkes samtidig den aggressive projektion mod minoriteterne, her: drankere, sindslidende og invalidepensionister. På dette sted føres igen Jekyll/Hyde-myten ind: "[han] har levet en dobbeltlivværelse, dels som en sky invalidepensionist og især som voldtægtsforbryder, der kom til at volde to kvinders død." Bag dette ligger tillige excortistmyten, myten om den djævlebesatte person. Efter dette følger så politiets forklaring på, hvorfor TFM ikke før er blevet tilfangetaget. Her lægges der vægt på det almene i hans voldshandlinger. Derefter skriver EB: "Alligevel er der noget der halter". EBs egen årsagsforklaring er manglende samarbejde imellem de forskellige politiafdelinger. Dette underbygger EB med det manglende resultat mht. at fange den organiserede underverdens bagmænd. En peger på rivninger og modsætningsforhold mellem afdelingerne og det

begrunder disse med "kiv om kompetence og chefposter på Københavns Politigård." Dette opfatter EB som "Lidet betryggende for befolkningens retssikkerhed". Det gode og (retfærdige) faderimago undergraves her i EBs kritik. (Herom i III) Til dette knytter sig så nogle humanistiske argumenter om, at det, som politiet har brug for, ikke er maskingeværer og pistoler - dem har det nok af - men et "tilltrængt edb-udstyr". Det er her tydeligt, at politiet ikke opfattes som en repressiv institution, men som en nødvendig institution for at sikre retssikkerheden. EBs humane holdning i forhold til dette stof modsvares i øvrigt samme dag af et læserbrev, der mener, at "vi er for bløde i Danmark." "Af med hovedet" er overskriften.

S. 4 og 5 udgøres af nogle mindre historier om TFM og hans forbrydelser, fortalt af personer omkring ham. Dette fortsætter dagen derpå. I stedet for en komprimeret fremstilling har EB her foretaget en opdeling på 5 mindre historier. TFM, som historierne handler om, udtaler sig ikke. De 4 af historierne rummer en personlig beretning og næsten alle teksterne består udelukkende af udskrift fra interviews. Overskrifterne udgør sætninger, der er hevet ud af interviewet, eksempelvis: "Jeg slukkede lyset og ventede på tyven"; "[lille skrift] Logiværtinden: [stor skrift] Han var høflig og meget genert". Efter dette følger enten som manchete eller brødtekst endnu et uddrag af interviewet (et alinea), hvorefter den talende person præsenteres ved navns nævnelse. Desuden nævnes enten alder og beskæftigelse eller adresse, hvorefter interviewet fortsætter. I to af historierne trækkes desuden en anden person ind og interviewes og kun i dette tilfælde anvendes der mellemrubrikker. Til hver af historierne er der et billede (i et tilfælde 2), der er forsynet med en kursiveret undertekst, der lige som overskriften hiver noget af artiklens indhold frem. Alle billeder er portrætter af den person, der udtaler sig. Men billederne hiver - i modsætning til billederne af de myrdede, som omtales tidligere - nogle kendetegn frem ved personerne. Der er tale om human-interest historier. To af historierne handler om TFMs tyveri fra et bestemt hus og hans pågribelse i forbindelse med det. Det er husets søn, der er drager og som pågreb TFM, der er hovedaktør i den ene historie. Sønnen er afbildet med dragerkasket på. Faderen, der er hovedaktør i den næste, er afbildet stående ved sit hus. Logiværtinden for TFM er fotograferet stående inden for i sit hus eller måske på trappen op til det. Psykiateren (hvis han ikke allerede er kendt) er afbildet med en bogreol med bøger som sin baggrund. Dette giver historierne autenticitet. Her, hvor fremstillingen bliver mest konkret, kan man iagttage at iscenesættelsen tager til. Den sceniske

fremstilling åbner historier ned mod klicheerne. Vi tildeles flere (sproglige) identifikationsmuligheder i forhold til den mystiske skikkelse. Historierne rummer momenter dels fra hans borgerlige dagsliv og dels fra hans ukontrollerede, driftsmæssige natteliv. Vi ser hans livs forsider og bagsider, ret og vrang; vi ser klicheerne i tegnmæssige konstrukter. (Her kan jeg kun analysere to af historierne.)

Organsprog

Den første historie er om drageren, der pågriber TFM. I overskriften er spændingen bevaret. Fra overskriften kan resultatet af konfrontationen ikke læses. ("Jeg slukkede lyset og ventede på tyven".) Det kan det derimod i manchetterne. Historiens spænding er den fremmedes indtrængen på det private område, en fare som helten bekæmper. Iscenesættelsen er markant; der appelleres til en sansemæssig oplevelse, der er præget af umiddelbarhed. Det er action, en dynamik med funktionaliserede personer som aktører. Personerne er entydigt fremstillet, uden modsigelser og dybde. Helten har nogle maskuline kvalifikationer. Ud over at han sover tungt, er han stærk og handlekraftig. Han tilskrives rollen som jæger, der destruerer den truende fare, der har trængt sig ind i det fredelige liv. (Cf. Fausing, s. 4-8) Samtidig har kampen, testen, en betydning som manddomsindvielse: helten står tilbage med blodige knoer. Ved uskadeliggørelsen opnås en rensende effekt i læsernes bevidsthed. Vi fokuseres ind på selve pågribelsesakten og ved nu den mystiske skikkelse bag lås og slå. I historien er TFM virkelig tegnet som en mytisk skikkelse. Da han bliver banket, går han ikke i gulvet. "Jeg slog ham flere gange i ansigtet, og jeg slog hårdt. Men han blev stående." Han har resistens ud over det menneskelige. Således ligner han dragen, der får tre nye hoveder, hver gang et hugges af. (Reaktionsdannelser kan ikke holde det fortrængte tilbage.) TFM reagerer desuden helt uden for den sunde menneskeforstands horisont. Han gør indbrud 4 gange det samme sted og da han bliver pågrebet, reagerer han ved flere gange at sige "Kan vi ikke tale om det." Som forbryder inkarnerer han ikke kalkulation og beregnelighed. Modspilleren kan ikke tage naturvidenskab og teknologi i brug til tilfangetagelsen/afsløringen af ham, da der ikke er nogen rationalitet i hans forbrydelse. Den positivistiske erkendelsesinteresse, der kendetegnede den traditionelle reportage, er tydeligvis underløbet: motivet kan ikke gøres synligt gennem dennes fremgangsmåder og instrumenter. TFM repræsenterer ikke en borgerlig nytte- og effektivitetsmoral, der er gået ud over sine lovlige grænser; han

er djævlebesat. Her vender den afspaltede seksualitet tilbage som kliché, der er formidlet og gjort ukendeligt af projektion. Det borgerlige samfunds overgribende irrationalitet, der holdtes på afstand af de positivistiske procedurer, er trængt helt ind i hverdagslivets porer. Spøgelserne erfarer således deres anden samfundsmæssiggørelse. bahr, s. 47) Det uhyggelige vinder realitet i det borgerlige hjem, når varen med sin sanselige/oversanselige eksistensform sætter sig igennem på hverdagsligt niveau. Den sunde menneskeforstands kalkulationsindeholdende kategorier, som Hegel kritiserede, viger for hverdagsbevidsthedens, der ikke længere kan holde det irrationelle i ave.

Det dæmoniserende hos TFM er koncentreret i brille- og øjenbilledet (cf. citatet i n. 5). Han bærer nogle tykke briller, der gør, at hans øjne forstørres og gøres ukendelige. Øjnene udtrykker her som i de gotiske gyserhistorier skurkens dæmoniske kraft:

"I den gotiske fortælling kommer denne umådelige energikilde til udtryk på mange måder. Den dukker op hos historiens skurk i form af øjne, "som intet menneskeligt blik kunne møde uden rædsel" i Melmoths tilfælde [i C.R. Maturin: Melmoth the Wanderer fra 1820], eller i form af øjne ... "flammende af dræbende gru", som vi finder hos Grev Dracula i Bram Stokes moderne roman. I alle de gotiske fortællinger, de tidligere såvel som de senere, er det skurkens øjne, der afslører kraften, der ligger spændt og rede til slag [...]" (Hallie, s. 68-9)

Når fremstillingen i vores tilfælde kan gøre øjnene til en kliché, skyldes det, at den sceniske fremstilling nærmer sig det primærprocesinfiltrerede sprog, som findes hos skizofrene. Dette sprog kalder Freud organsprog. (Freud 1974, s. 191-3) I dette sprogs indhold "træder en relation til kropsorganer eller kropsinnervationer ofte i forgrunden." (Freud 1974, s. 192) I den forbindelse nævner Freud øjne, som fordrejer. Øjnene er symbol på penis og i selve scenen udspilles en kastrationskonflikt (Freud 1974, s. 193). "Studiet af drømmene, fantasierne og myterne har [...] lært os, at angsten for øjnene, angsten for at blive blind, tilstrækkelig ofte er en erstatning for kastrationsangsten." (Freud 1970, s. 254). Brillerne optræder som forstærkere; de gør øjnene og dermed penis større. I dette dramatiske udkast genlevs sønnens kastrationsangst ved synet af faderens større - og derfor yderligere truende - penis. Under kampen lykkes det helten at få smadret TFMs briller (og dermed få gjort ham ukampdygtig, da han ser dårligt uden briller) og få

revet masken af ham. TFMs fallisk dæmoniske kraft flyder ud af ham. I den kliché, som scenen giver en fremstilling af, overvinder sønnen den kastrerende fader. De blødende hænder, der anvendes i angrebet, fremstiller klichemæssigt den mandlige bemægtigelsesdrift (Freud 1973a, s. 57)

Den samme historie fortælles derefter af faderen og fra hans synsvinkel. Overskriften trækker det seksuelle frem: "Han lagde hånd på min kone i soveværelset". Det er igen historien om den fremmede, der trænger ind og her ind til det aller mest tilbagetrukne sted: det antydes, at TFM havde til hensigt at voldtage konen. TFMs dæmoniske træk fremhæves: "Han var stor og uhyggelig." Igen bruges brillerne som symbol. Det fremhæves på ny, at brillerne gør hans øjne store (og dæmoniske): "Store briller med stor styrke, som gør hans øjne underligt store." Ellers skildrer manden sin egen og konens psykiske svækkelse. Det er tydeligt, at TFM fremstilles som et dæmoniseret fallisk fjendebillede, som ingen kan være sikker imod.

I slutningen af artiklen nævnes, at der i omegnen er foregået flere tyverier og at beboerne stadig er "opskræmte". En af beboerne udtaler: "Vi overvejer at lave et privat vagtværn." Den ydre fare samler folk fra alle klasser og på trods af forskelligheder til kollektiv kamp mod det angstfremkaldende. Parcelleringen af individerne, som opleves i den umiddelbare produktionsproces og i forhold til de andre ydre og bureaukratisk organiserede felter af hverdagslivet, kan her momentant overvindes - ligesom ved naturkatastrofer og krige - i en meningsfuld Kooperation, der involverer de indslumrede kollektive egenskaber (Haug 1971, s. 125-7) - men på et affirmativt grundlag.

Til grund for den sidste artikel samme dag ligger der en underretning fra forsvarer og anklager efter et retsmøde. Artiklen består dels af interviews med disse, dels af sammenskrivning på grundlag af interviewmaterialet. Ud over referat af nogle klager fra forsvaren fortælles der fra TFMs liv og ugerninger. Det, der spilles på, er helt tydeligt angsten. Det ses allerede i overskriften: "Fire år til konstant fare for kvinder". Der lægges dels vægt på aggressive følelser rettet mod TFM, dels på hans sadistiske aggressivitet rettet mod kvinder. Dette hives osse frem i den 2. manchete: "I mindst fire år, måske meget længere, har den 28-årige invalidepensionist [...] været en konstant, omkringvandrende fare for børn og for kvinder i alle aldre."

Først diskuteres, om TFM kan bluffe. Dette afvises. Derefter behandles forsvarerens kritikpunkter af tidligere retsmøde og til sidst - hvad der her er af interesse - behandles nogle af TFMs biografiske data. Her trækkes en parallel til Fritz Langs film 'M', der er bygget op på Jekyll/Hyde-temaet. Forskellen er, at alle ofrene her er mindre piger. Filmen handler om "den sky, undseelige mand, som voldtager og dræber små piger, uden at hans omgivelser aner uråd." I artiklen beskrives TFMs forbrydelser "Fra den mest 'uskyldige' form" til mordene. I slutningen forsøges bestemt de indre årsager til TFMs voldshandlinger. Det nærmer sig indre syn på TFM. I det hele taget har fremstillingen her reçitpræg og der optræder en egentlig fiktionisering. Det, der har eksisteret i mørket, drives frem i lyset i en dynamisk fremstilling med rollepolariseringen mellem bøddel og ofrene. Der fokuseres på selve volden og signifikante momenter i denne: fuldskaben, det ubeherskede, springkniven m.v. og volden forklares som individuel patologi: "Det ligger klart, at den 28-årige mand er sindsyg." Det, der er hovedbestemmelsen, er igen, at TFM ikke kan kontrollere sig, at hans ubevidste ikke kan tøjles:

"Kombinationen af hans sindslidelse og alkoholisme fik ham til at eksplodere i trang til en kvinde. Han er i den tilstand umiddelbart gået ud og ledt efter et offer, helt ude af stand til at kontrollere sig selv. Var der ingen kvinder i nærheden fulgte han efter tilfældige børn. Således i et af de tilståede tilfælde en lille pige, som han ved højlys dag overfaldt i en trappeopgang i Frederiks-borggade."

I disse dramatiske udkast iscenesættes en fallisk aggressivitets kliché: grusomhed, der ikke kan spærres inde.

D. 12/9-76: Perversionerne bag det borgerlige liv

Ud over en lille notits om, at politiet har fået endnu et par tilståelser, der synes holdbare, udgøres reportagen d. 12/8 af 4 interviews, der stilistisk og kompositorisk er lavet på samme måde som de små historier fra dagen før. Der er et interview med en ven, en tidligere forlovet, en indbrudskammerat og en skuespillerinde. (De sidste to historier gennemgås ikke.)

I historien om kvinden, der "delte bord og seng" (EB) med TFM, lægges der vægt på Dr. Jekyll-siden. Overskrift: "Tommy var en god borgerlig ægtemand". Forholdet gik i stykker, fordi han begyndte at drikke. I beskrivelsen betones, at han havde et

normalt sexualliv:

"Han viste ingen tilbøjeligheder over for mig. Vi gik ofte lange ture sammen hånd i hånd i Dyrehaven og begge satte vi pris på hjemlig hygge. Seksuelt var vores forhold normalt. At han skulle være biseksuel eller transvestit nægter jeg at tro på."

Denne fremstilling lægger sig tæt op ad de stereotyper, der kommer til udtryk i de af EB redigerede breve i deres Kærlighedskarrusel: hjemlig hygge, gå ture hånd i hånd i Dyrehaven.

Til artiklen er der et billede af TFM og hans forlovede. Dette understreger 'den hjemlige hygge'. Billedet viser de to personer siddende i en sofa, han rygende pibe. Begge smiler. Sofaen er moderne og polstret. Foran dem står et bord, hvorpå der ligger en dug. På denne står et askebæger og - så vidt jeg kan se - to kopper. Personerne i disse omgivelser fremtræder som mådeholdne, men alligevel lykkelige: arbejderægteparret, der klarer sig. Et billede af ægteparret, der er stabilt, som ikke stiller så store fordringer, men er glade for hinanden og livets små glæder. Både billedet og interviewet med den tidligere forlovede understreger skildringen af TFM som den kontrollerede, tilpassede og respektable arbejder. En person, der holder sig inden for normaliteten (Cf. overskriften "Tommy var en god borgerlig ægtemand"). Denne historie er imidlertid angstbesat, for årsagen, til at denne historie overhovedet bringes, skyldes, at TFM jo var anderledes. Uden denne viden ville historien ikke være interessant. Det, at TFMs forlovede har levet sammen med ham i 8 måneder uden at kende hans sande natur, understreger dette: Hvem ved, måske skjuler der sig under din mands eller din forlovedes overflade samme dyb af perversioner (biseksualitet, transvestitisme), ikke-kontrollerbarhed og volde- lighed.

Den sidste og største historie på denne side tematiserer TFMs afvigelser. Historien er komponeret som de andre historier. Først får vi nogle af de mest slående udsagn. Derefter en præsentation af personen, der taler. Og endelig den fulde beretning. Historien er ledsaget af et billede af den talende person + en kursiveret undertekst. Interviewet er med TFMs bedste ven, en buschauffør. Allerede i overskriften slås det væsentligste tema fast: sexuel afvigelse, perversion. "Dækkede sit abnorme sex-behov med sofa og havregrød" hedder overskriften. Det afvigende er tydeligst

angivet i ordet "abnorm", der både har en kvantitativ betydning (et ualmindeligt stort seksualbehov) og en kvalitativ betydning (et ualmindeligt afvigende behov). I begge betydninger overskrides de rammer, der er sat for sexualudfoldelsen. Der markeres perverse tilbøjeligheder hos TFM i EBs overskrift, der er egnede til at fremkalde aggressiv projektion hos læserne. Men samtidig kan der osse fremkaldes medlidenhed: han kan ikke få fat på nogle kvinder, han kan ikke realisere normale libidinøse forbindelser: han er overladt til at tilfredsstille sig gennem ting.

Alle detaljer udpensles. Intet forbliver overladt til fantasiens arbejde. Det er her hverdagsbevidstheden, der taler: den taler uden dybde, uden modstand, uden modsætning, uden omveje. (En nærmere gennemgang af indholdet i beretningen foretages i II.) Vennens historie har reçitpræg og er sanselig konkret. I artiklen er der desuden et bitema: Under billedet står "Alligevel vil jeg ikke svigte ham." Dette tema, venskab mellem mænd, tager jeg op i III.

Til sidst en opsummering af den traditionelle politi-/retsreportages og den samfundsmæssiggjorte journalistiks kendetegn.

Opsummering

Det væsentlige i den traditionelle politi-/retsreportage er "rekonstruktionen af det ufortalte spor". (Heissenbüttel, s. 5.1) Dette sker hos eftersøgeren gennem rationalitet. Han afsøger begivenheders kausalitet og bruger som midler optegning, registrering og forskellige naturvidenskabelige instrumenter. Hverdagslivets tid, rum og tale skal aflures det usædvanlige, det hemmelige. Afsøgningen af facta er kernen i denne reportage. Den er således positivistisk i sin erkendelsesinteresse. For den eksisterer der ingen tilfældighed og ingen metafysik. Alt kan bringes på positivismens begreb; alt kan indordnes i dens fornuft.

Reportagen koncentrerer om det mønster, som afklaringen følger. Den består af rapporter fra sporafsøgningsarbejdet. Det er selve dette spil og usædvanligheder inden for dette, der trækker læsernes fascination til sig. I både rets- og politireportagen er der et moment, der overgriber de andre: det taktiske moment. På den ene side politiets og anklagemyndighedens taktik, på den anden side forbryderens og forsvarerens. Centrum for begivenhederne er således konkurrencen mellem de to

siders cleverness. Ingen personer skildres derfor for deres egen skyld eller med en mangfoldighed af egenskaber. Kun de egenskaber, der er centrale for rekonstruktionen af det ufortalte spor og for taktikken i spillet mellem de to sider, er interessante for fremstillingen. Synsvinklen er følgelig de borgerlige institutioners.

Som vi så i TFM-sagens forløb veg denne reportage langsomt, men sikkert til fordel for en samfundsmæssiggjort journalistik. Denne findes dog ikke i ren form i EB, men er iblandet elementer fra den traditionelle politi-/retsreportsage. I ren form skal vi møde den i Billedbladet (se IV), men på dette sted kan det være tjeneligt at resummere dens træk.

Den samfundsmæssiggjorte journalistik, der træder ind på den traditionelle reportages plads, forskyder synsvinklen fra de borgerlige institutioners sted, samtidig med at disses legitimatoriske skin gennembrydes. Disse institutioners rationalitet: retfærdighed og deres psykiske korrelat: det gode fader imago underløbes (se III). I stedet for fokuseres der på selve voldshandlingen, på grusomheden:

"Grusomhed involverer et magtforhold mellem to parter [...]: den ene part er aktiv, står forholdsvis stærkt, den anden part er passiv og forholdsvis svag. Forskellen mellem de to parter er en del af en situation, ikke blot og bart et personelt træk eller en indre kraft hos hver enkelt af de to parter. Og situationen indebærer underkastelse og tvang, ofrets bevægelsesfrihed er begrænset af hans overmand og den situation, som offeret presses ind i, hjælper ham ikke til at kæmpe imod - tværtimod forøger situationen offerets magtesløshed [...] Grusomhed involverer således et element af underkastelse, opgivelse over for en stærkere magt, hvis vilje bliver offerets lov." (Hallie, s. 39)

Denne grusomhed fremstilles i en scene; der brydes således med den diskursive fremstilling, hvor logik og kausalitet styrede det tekstlige forløb, hvad enten det drejede sig om rekonstruktionen af det ufortalte spor eller de to modspillergruppers taktik i retssalen. Der brydes med den positivistiske fornuft: forbryderen og forbrydelsen fremstilles ikke ved egenskaber, som lader sig registrere gennem de positivistiske erkendelsesinstrumenter. Når der skrives, at der sker en fremstilling i scener, betyder det, at den tilvirkning, som retsreferater kan give, negligeres og der iscenesættes et handlingsforløb. Fremstillingsformen får derved et reçitpræg (selv om den ofte brydes op i mindre dele) og den er umiddelbar, dvs. konkret sansemæssig i modsætning til begrebslig. Tillige er den dynamisk. Endvidere

trænger træk fra fiktionen ind i fremstillingsformen, fx indre monolog, in medias res m.v., som vi skal se i analysen af Billedbladet.

Selve scenen appellerer til klichebestemte oplevelsesfigurer. For at den kan gøre dette i massemålestok, må de i situationen interagerende aktører abstraktliggøres; de må i deres interaktion gøres til modale fantasiværdier. Mens reduktionen i personskildringen i den traditionelle politi-/retsreportage skete ud fra den perspektivindsnævring, der gav sig af den positivistiske erkendelsesinteresse, sker den nu ved, at alle for scenen irrelevante personlighedstræk bortabstraheres, ved at der anvendes et konstrukt, der kan lade klicheer træde frem uden at begive sig ind på omveje. De følelsesudtryk, der bringes frem i scenen, er formaliserede. Disse klicheer bliver så indlejret i bestemte myter: Jekyll/Hyde, excortisten osv. (cf. II)

De eneste kvalifikationer, der ud over de i scenen indgående knyttes til forbryderen, er, at han i hele sin eksistens eller i dele af sin personlighed er depraveret. Derigennem stilles læserne ikke blot over for det ilde sete som det An-sich onde, men sammensmelter den gamle angst for fysisk ødelæggelse med den meget senere opståede angst, der består i ikke mere at tilhøre det samfundsmæssige forbund. (Adorno, s. 15)

Det er de grusomme handlinger, der står i fremstillingens centrum. Her er der en tydelig polarisering i bøddel og offer. Der er som sagt tale om en tvangsmæssig situation, hvor ofret er gjort ubevægeligt og det tilføjes smerte. Til denne konstellation knytter der sig explicitte eller implicitte seksuelle betydninger. Derved bliver scenen til en sadistisk situation. Ofret og dets hverdagslighed ødelægges:

"En ting, der altid udgør en væsentlig del af den grusomme handling, er overvindelsen af offerets modstand, passiviseringen af ham. Afgørende for grusomheden er den proces, hvorigennem offerets normale livsmønster sønderlemmes. [...] Kernepunktet [...] er, at grusomhed ikke blot [består] af et øjeblik isoleret smerte [...] grusomhed retter sig mod hele offerets baggrund og adfærd og er ikke blot et spørgsmål om momentan smerte." (Hallie, s. 30-1)

Den grusomme handling, der scenisk fremstilles, betyder altså et brud på hverdagen: katastrofen. Der appelleres til oplevelsesfiguren mysterium, der skildrer det, der ligger hinsides en fornuftsmæssig forståelsesform (Hallie, s. 67). Desuden

appelleres der til oplevelsesfiguren tremendum, d.v.s. der fremstilles personer, som har "umådelig energi, som overvælder med sin kapacitet til at fjerne hindringer [...]" (Hallie, s. 68), energier, som personerne ikke selv magter at holde i ave. Oplevelsesfiguren har således irrationelle komponenter, der slet ikke kan indpasses i den positivistiske fornuft. Og endelig appelleres der til oplevelsesfiguren fascinosum (Hallie, s. 72), der viser sig i, at der til situationerne og de i dem interagerende aktører knyttes en ambivalent appel af angst og lyst. Der er således en ambivalens i læsernes sproglige identifikation af aktørerne i denne journalistik.

Den grusomme handling optræder som et brud med hverdagen, men osse som dennes forlængelse ud i dens grufulde absurditet. Scenens ambiente, d.v.s. det sted og den tid, hvor grusomheden finder sted, er ikke som i de gotiske gyserfortællinger afsidesliggende borge, hvortil ofret er ført eller uvidende har bragt sig selv til (fx Jonathan Harper i Dracula) og hvorfra intet skrig rækker, men gaden, strædet, hjemmet. Det borgerlige samfund har ikke udskilt spøgelse og placeret dem på fjerne steder; de er trængt helt ind i hverdagslivet med værdiformens gennemstrukturering af dette. Det borgerlige hjemms orden er selv blevet truende; i møblerne spejles pengeformens skygger. (Bahr, s. 52) Det borgerlige livs forskellige rum er selv blevet et uhyggeligt ambiente. Katastrofen, uhyggen er således ikke adskilt fra hverdagen, men kryber ind i dens grå nuancer - formidlet via den borgerlige eksistens' partikularisering og tilfældiggørelse. Med den kalkulatoriske fornufts gennemsættelse helt ind i hverdagens gøremål, med pragmatismen af den hverdagslige praksis, træder det irrationelle som uhygge ind i hverdagslivets porer og formidlinger.

II: Sexualforbryderens 'karaktermaske'

Den karakteristik, der her gives af Jack the Ripper, gælder stort set alle sexualforbryderen: " Erketypen på den uhyggelige, ubegribelige, uovervindelige -og uorganiserede - forbryder. Ham, som hverken drives af sulten eller kontrolleres af et forretningsmæssigt organiseret gangster-syndikat." (Lunøe/Visholm 1981b, s. 65, deres udh.) Derfor er stigmatiseringen så meget voldsommere: "Som marginalpersoner i en samfundsmæssig (ikke blot familial!) socialisationsatmosfære, der er kendetegnet af driftsfjendtlighed, opfylder i særdeleshed sædelighedsforbryderen en objektiv funktion for kanaliseringen af fortrængte, men alligevel virksomme

aggressioner." (Milhoffer, s. 176)

Lad os vende tilbage til karakteristikken af TFM. Igen må jeg understrege, at det ikke er TFM selv og hans psykiske struktur, der har min interesse. Den kunne jeg heller ikke finde frem til ved at læse aviserne. Det, der udelukkende har min interesse, er den fremstilling, der gives af ham i aviserne, d.v.s. de psykiske strukturer, som han fremstilles igennem i Ekstra Bladet og andre blade. Min påstand er her, at TFM's præsentation i bladene ikke er et enkelttilfælde: han tillægges en række karaktertræk, som alle andre præsenterede kvindemordere mv. osse har.⁶ Disse egenskaber er lige så paradigmatisk opbygget som en Kojakserie-film eller en Bill og Ben cowboyroman.

Følgende sammenfattende bemærkning i rapport af en grafolog om Claus Berggren, Conny-morderen, kunne lige så godt have været skrevet om TFM eller hættemanden:

"Han ligger under for meget kraftige indre drifter. Han besidder en svag modstandskraft over for disse drifter. Og inderst inde har han en viden om denne labilitet (viljessvaghed, [rapports] red.). [...] Hans følelser og impulser er fremherskende. Han udviser bl.a. lidenskabelighed. Der mangler selvkontrol og stabilitet i hans skrift. Udadtil kan han virke naturlig og varmhjertet. Han er villig og hjælpsom. Men han viser evne til at rive sig med af andre. Hans vilje er svag. Hans indre modsætninger og konflikter gør ham irritabel og nervøs [...] Inderst inde er han en ensom mand, der kæmper mod sin drift og sin følelsesusikkerhed [...]"

Karakteristikken er rammende for kvindemordertypen i bladene. Vi skal nu se på TFM's karakteristik.

Af vennens beretning fremgår det, at TFM "var umættelig, afhængig af sin moder, der døde, da han var 14 år." Vennen taler om "en overdreven moderfølelse". Over for dette står faderen: "Faderen snakkede han aldrig om". I artiklen i Billedbladet redegøres der for, at han havde svært ved at følge med i timerne i skolen; han "var ikke dum, men umoden". Lige fra han kom i skole, blev han drillet, fordi han var anderledes: han var stor og klodset og gik med stærke briller. Moderen, der var pillenarkoman, udnyttede ham: ved falske recepter skulle han sikre hende piller. Havde han ingen med hjem, blev han ikke lukket ind. Efter skolen havde han forskellige jobs: som sejler, som arbejdsmand, som opvasker og som chauffør, men

han blev der kun kort tid: han kunne ikke holde ud at arbejde. I skolen og på arbejdet fik han mange tæsk. Da han var ude at sejle, forgreb han sig på en 15-årig dreng. Siden hen har han ernæret sig som trækkerdreng. Han var bisexual og han havde et stort seksualbehov. Selvom han mest var interesseret i kvinder, kunne andet bruges, når han var sexuel opstemt: d.v.s. mænd eller ting som havregrød og sofaer. Af kvinder var han mest interesseret i grønlandske; han nød at stikke sodavandsflasker op i deres skede. Han havde et meget stort kontaktbehov, men han havde på den anden side svært ved at få fat på kvinder. Han klædte sig tit i kvindetøj og var forøvrigt en stor skuespiller. Desuden stjal han meget: han gik på natlige indbrud, helst hvor der var en enlig kvinde hjemme. Han truede dem med en kniv til samleje. Efter voldtægten stjal han deres dametasker. Enkelte myrdede han efter voldtægten. Samtidig med disse ugerninger levede han et normalt borgerligt liv (Jekyll/Hyde). Det, der er mest kendetegnende for ham - og de andre seksualforbrydere - er, at de ikke kan tøjle deres drifter og at disse drifter har dæmoniske og irrationelle træk (cf. EB d. 11/8). Endelig skal det nævnes, at der i artiklen i EB d. 12/8 (der former sig som et interview med vennen) står: "Tommy tænker og lever som en stor dreng. I timevis kunne han lege sammen med vores 13-årige søn og hans elektriske biler."

Et træk, som jeg her vil se på, er, at TFM var så stor og klodset, at han var så anderledes, at han blev drillet af de jævnaldrende. Sådanne træk er meget udbredte i skildringerne af denne type mordere, fx blev Claus Berggren skildret som stammende og som havende nogle mærkelige øjne (cf. analysen af øjne i I). Med dette understreges det abnorme, det ualmindelige, det uciviliserede. Disse personer bærer stigmata; de kan derfor udsættes for diskrimination. Når de forfølges skyldes det de forfølgendes angst for selv at blive stigmatiserede. (Haug 1975, s. 26-8) Stigmataerne hos disse formodede mordere er tydelige; de er legemlige, fysiske, umiddelbart synlige. Det afvigende hos personerne kan altså ikke blot spores i deres psykiske dispositioner og i deres handlinger; det viser sig i selve personens fremtoning. Der er imidlertid osse et andet aspekt ved disse ydre træk; de er nemlig udtryk for karakterpansring.

Der fremstilles i disse figurer momenter, der hos læserne er afspaltet den psykiske modning, men som opleves som truende på deres borgerlige respektabilitet og som derfor projiceres og konkretiseres i de stigmatiseredes legemlige holdninger.

Sprogets indhold er her organsprog.

Men disse forbrydere karakteriseres ikke kun som afskyvækkende; selve deres voldelige handlinger er osse omlejet med lyst, sådan som det flere steder fremstilledes i I. Lysten er her placeret i en sadistisk dyade. På dette sted er det imidlertid nødvendigt at indfange endnu et moment, der gør sig gældende i denne dyade: Den lyst, der kommer til udtryk er grundlagt på en massiv ophobning af angst.⁷ I den grusomme, sadistiske konstellation er ofret tilfangetaget. Dermed tildeles det rollen som passiv. Netop denne påtvungne passivitet er det, der sikrer bøddlen mod at blive oversvømmet af angsten. Hvad er det denne konstellation sikrer imod? Mod at ofret skal udtrykke sin subjektivitet, mod at ofret skal udtrykke sin anderledeshed og kræve gensidighed, kort sagt skyldes angsten kvindelighedens anderledeshed. Derfor holdes ofret passivt, derfor oprettes der en distance, derfor gøres den anden person viljeløs. Bøddlen er nødt til at sætte ofret fast i en skruestik for ikke selv at blive et værgeløst væsen. På et ubevidst niveau kommer dette til udtryk i, at mens bøddlens, d.v.s. mandens, seksualstoffer er synlige i orgasmen, forbliver ofrets, kvindens, usynlige for ham. Hun afslører ikke sin hemmelighed for ham og derfor bliver han angst. Opsnitningen af kvinder hos seksualforbrydere er således udtryk for deres angstbesatte forsøg på at få dem til at blotte deres hemmelighed. (Jutta Brückner, s. 18)

III: Faderopgør

EB forholder sig til de fjerne (eller: eksterne) fædre. Men det gør det som et konstant opgør. Behandlingen af Nixon, Breznev, Jarmer, Donatzsky kan illustrere dette. Faderopgøret er et perspektiv, som mange reportager skrives ud fra. Det er tydeligt, at der i sådanne tilfælde sker en personificering.

Disse psykiske mekanismer ses over for boligstoffet, i kampen mod spekulanter, skrankepaver, regeringsmedlemmer (der fx vil indskrænke de borgerlige rettigheder). Det er ikke kun i reportagerne, vi finder dette perspektiv, men osse i de redaktionelle kommentarer.

Personerne, lederne i de offentlige institutioner fremtræder i EB ikke som troværdige (i modsætning til i BT). Politifolk fx kritiseres for at have dårlige

egenskaber og for at bruge deres magt til egen gavn. De meler deres egen kage m.h.t. ansættelser og kompetenceområder, hvilket sænker effektiviteten. Autoriteterne misbruger deres stilling. De fremmer personlige mål på bekostning af befolkningen. De har bedrageriske egenskaber.

Noget lignende kan iagttages i TFM-sagen, da det viser sig, at han ikke har begået de forbrydelser (mord og voldtægt), som politiet har anklaget ham for. "I øjeblikket modsiger politilederne hinanden om, hvem der egentlig er med til at grave i den enorme stak af uopklarede drabs- og voldtægtsforbrydelser, der forhastet er døbt 'århundredets voldtægtsaffære'", står der på spisesedlen på forsiden d. 3/9-76 og på s. 8 samme dag får vi at vide i overskriften, at "Politichef løj for at dække kollegas fadæser". "Hvem lavede fup med 150 uhyrlige sex-tilståelser" spørger bladet næste dag s. 6. EB kan således afsløre et cover-up, der lader politiet fremstå som et bundt svindlere.

En sådan kritik kan desuden ses i forbindelse med opklaringsarbejdet mod bagmænd og spekulanter (eksempelvis Thevis) og i forbindelse med bombemanden. Jeg vil her bringe nogle citater fra EB d. 22/12-77 om bombemandssagen. Forsidens overskrift er "Jagten på bombemanden ødelagt af slagsmål i politiet". Under overskriften står bl.a.

"Det kan ikke udelukkes, at anholdelse og dermed uskadeliggørelse af den gale bombemand fra Gladsaxe er blevet spoleret på grund af et internt slagsmål blandt lederne af Gladsaxe kriminalpoliti. På et tidspunkt udartede opgøret så groft, at kriminalfolk, udlånt fra drabsafdelingen på Københavns politigård, nedlagde arbejdet - en for politifolk ganske usædvanlig fremgangsmåde, som kun kan være taget i brug som reaktion på meget grove forsømmelser."

Denne kritik fortsætter i lederen, der er et brev stilet til politidirektøren:

"EKSTRA BLADET kan i dag afsløre i hvert fald et tilfælde, hvor nogle af Deres egne medarbejdere ligefrem måtte skride til et arbejdsstop for at demonstrere imod latterlige kompetencestridigheder og bureaukrati inden for politiets egne rækker. Vi er ikke et sekund i tvivl om, at ikke mindst De, hr. politidirektør, vil være den første til at bekæmpe de politifolk, der ud fra en misforstået selvhævdelse stiller sig i vejen for et effektivt opklaringsarbejde. [...] I øjeblikket er bombemanden en trussel imod befolkningen. Denne trussel skulle ikke gerne ledsages af en tillidskrise imellem politi og befolkning./ Vel hr. politidirektør." (Versaliseringen er EBs, understregningen min.)

EB kritiserer her bureaukratiet, der stammer fra, at nogle folk misbruger deres stilling til personlig fordel. Det er ikke institutionen som sådan, der kritiseres, men de personer, der ikke lever op til den og misbruger deres stilling for personlig vindings skyld. Når de misbruger deres stilling, udnytter de på falsk vis samtidig folks tillid og skal derfor fjernes.

Autoritetsmisbrug er det EBs opgave at afsløre; deri ligger EBs humanisme og den er konkretiseret i slagordet "Ekstra Bladet tør - hvor andre tier". Det er imidlertid ikke kun over for politiet, at EB afslører autoritetsmisbrug og bureaukrati. Dette sker på mange andre områder. Personer inden for statsapparatet generelt udsættes for kritik. I forlængelse af dette kritiserer det love og organisationsformer, som muliggør denne magtmisbrug. Det kritiserer imidlertid osse folk uden for statsapparatet: fx folk inden for fagbevægelsen eller bolighajer. Det, jeg her vil pege på, er, at dets oprør i sin kritikform signalerer og forholder sig til bestemte psykiske strukturer hos læserne: Kritikformen er et opgør med de onde faderimagoer.

De onde faderimagoer

En kort bestemmelse af dette faderopgør, som vi ser i EB og som findes i læsernes struktur, kan forsøges indfanget i forlængelse af psykoanalysen.

Man kan tale om faderens tilbagetrukne stilling og om umuligheden af at kunne identificere sig med ham. I den forbindelse kan man pege på, at identificeringen i Oedipuskonstellationen ikke lykkes i stor udstrækning.

Dregebarnets (og pigebarnets) kærlighed til faderen er ikke stærk nok i forhold til hadet mod ham. Derfor lykkes identifikationen gennem jeg'et ikke. Faderen optræder som kastrerende.

Når sønnen og datteren vender sig mod faderen, er det for hos ham at søge beskyttelse mod de onde moderimagoer, som stammer fra barnets afmagtssituation i den spæde alder, hvor barnet er helt udleveret til plejepersonen, moderen. Forsagelsen medfører hos barnet en reaktiv-aggressiv indstilling til moderen. Moderen optræder både i forhold barnets seksualdrifter og jegdrifter på den ene side i en god indstilling og på den anden side i en ond indstilling. Objektet, d.v.s.

moderen, internaliseres i begge indstillinger. Det er den sidste indstilling, som vi her skal behandle, altså den der er forårsaget af barnets forsagelse. Barnet retter i forlængelse af forsagelsen aggressivitet mod moderen. Via internaliseringen af objektet sker der imidlertid en omvendning. Subjektets forhold til moderen er aggressivt farvet, men i sporene fra inderliggørelsen sker omvendingen: objektet, der er internaliseret, retter nu aggressiviteten mod det jeg, der er under dannelse.

Her er det, at faderen kommer ind: Barnet forsøger at skubbe faderens imago - via internalisering - ind som formidling, som en instans, det kan identificere sig med. Internaliseringen af faderimagoet har betydning for barnet både i forhold til bemestringen af den ydre verden og dennes genstande, men osse i forhold til dannelsen af samvittighed. (Mitscherlich, s. 183) I det aspekt, der vedrører bemestringen af den ydre verden og dennes genstande underløbes identifikationsprocesserne af den samfundsmæssige faderløshed (Cf. lidt senere). Med hensyn til dannelsen af samvittighed sker der en afspaltning af imagoer p.g.a. det samfundsmæssige tryk på faderen i familien, der forårsager forstyrrelser i hans omgang med børnene. Denne interaktion berøves sin kontinuitet. Derfor optages faderimagoet ikke selvstændigt i jeg-udviklingen, men afspaltes som en del af subjektet, der ikke er tilgængelig for dets refleksion. Der installeres på den vis tvangsmæssigt virkende reaktionsformer. (Mitscherlich, s. 179)

I senkapitalismen opleves faderimagoet som ondt. Der optræder en sammensmeltning af fader- og moderimagoerne på den vis, at moderimagoerne projiceres over på faderimagoerne og omvendt. (Cf. Mortensen 1980, s. 105ff) Hovedpointen i alt dette er, at der ikke sker en identifikation med faderen inden for jeg'ets område. Identifikationen med faderen ville have indebåret den symbolske tilegnelse af hans penis-phallos. Den opleves nu som et giftigt objekt. (Mendel, s. 218). Den ødipale fader/søn-konstellation er i forlængelse af den mislykkede identifikation med faderen blevet til en udvejsløs konflikt. Det afspaltede faderimago sætter barnet i en afmagtssituation. I det ubevidste bevares dette imago, der er udstyret med dæmoniske og lemlæstende træk. Der rejser sig derfor alment et faderhad. (Cf. Federn, s. 71) Den fortvivlede løsning er da: ødelæggelsen af faderen. Men lige så meget faderen er hadet, lige så meget er drengebarnet bundet til ham i en global homoseksuel binding. (Mendel, s. 226)

Ønsket om destruktion af faderen internaliseres, men via denne internalisering sker der som sagt en omvendning, så faderimagoet fremtræder som hævnende, kastrerende. Sygdom, elendighed, magtmisbrug kommer til at fremstå som en sadistisk hævn fra faderen, der manifesterer sig i tvang og indskrænkning af livsmuligheder og autonomi. Når faderopgøret indgår i denne psykiske konstellation, vil ethvert opgør blot reproducere faderens indre-psykiske magt. Det, der kommer ud af det, er et permanent faderopgør, som samtidig må ses som en beskyttelse mod egne homoseksuelle ønsker.

Nu må det ikke forstås sådan, at jeg mener, at man ikke skal gøre oprør mod autoriteter - både i opvæksten og senere - at man ikke skal foretage faderopgør. Det, som der er på tale, er den karakter opgøret her får: 1) Det reproducerer sig selv ustandseligt, det er permanent og 2) den permanente karakter, som oprøret har, er irrationel og rettet mod enkelte personer.

Igennem hele kapitalismens historie har der foregået en proces, der har undermineret faderens samfundsmæssige autoritet: i produktionsprocesserne er der sket en fragmentering af arbejdspræstationerne, der har umuliggjort overføring af praktisk viden gennem faderen. Dette er forstærket gennem adskillelsen af hjem og arbejdsplads og gennem den stigende udbredelse af lønarbejdet. (Mitscherlich, s. 183 + 186-7) Resultatet er en orienteringssvaghed, som driver til regressioner til arkaiske tilfredsstillelseserfaringer. (Mitscherlich, s. 334) Denne progredierende usynliggørelse af den levende fader i de samfundsmæssige (herunder familiemæssige) dimensioner kalder Mitscherlich for faderløshed af 1. grad. (Mitscherlich, s. 342)

Men dertil kommer en faderløshed af 2. grad, som er særegen for senkapitalismen. Denne hænger sammen med to forhold: 1) Hverdagslivets underlæggelse under kapitalens samfundsmæssiggørelsesprocesser: "Den kapitalistiske samfundsmæssiggørelse, der ikke kun smyger sig om økonomien, men osse om hele hverdagslivet, de ubevidste, selvfølgelige, indlærte traditioner og som i dag fremstiller hverdagslivets formalisering, integrerer alle produktive potenser i sine samkvemsformer." (Leithäuser 1974, s. 4)⁸ Dette skaber regressionstilbøjelighed, situationsafhængighed, umulighed af inderliggørelse af forbilleder i jeg'et og mangel på anskuelighed i de samfundsmæssige processer. 2) De samfundsmæssige magtforhold i fabrikken, i

de repressive statsapparater, på bistandskontorerne usynliggør sig: "Magten har ikke noget subjekt i de moderne samfund: den er kun tilsyneladende personlig. Denne realitet er strukturel: den er en følge af eksistensen af et beherskelsesapparat, som overdrager funktionel magt til dem, der beklæder poster i det, uanset hvordan deres evner og politisk farve ellers er." (Gorz, s. 89) Det er umuligt at gøre sig noget billede af denne magt. Den er anonym. Men samtidig mister den sin karakter af et muligt objekt for jeg-ideal-dannelser. Magten fremtræder og er streng og irrationel. Enhver, der som fredelig demonstrant er blevet gennembanket af politiet og bagefter dømt for vold mod politiet, kender denne oplevelse.

Disse samfundsmæssige processer forhindrer, at faderimagoer (og moderimagoer) udvikles inden for jeg'et. De forbliver afspaltede dele af psyken, som ikke kan bringes i overensstemmelse med jeg'et. Netop derfor underkastes de borgerlige institutioner, der udøver en i stigende grad funktionel, ikke-personlig, magt og vold, en subjektivering i kritikformer. Denne er stærkt affektivt ladet og unddrager sig for subjekterne delvist begrebslig refleksion. Igen må det understreges, at der både er tale om samfundsmæssige processer og et beredskab hos de potentielle ofre.

En sådan kritikform findes hos EB. Ethvert opgør er enten rettet mod individer eller - hvis det er rettet mod institutioner, så er det samtidig subjektiveret. D.v.s. institutionerne ses som udtryk for subjektive dispositioner (politifolkene meler deres egen kage, politikerne snakker som i en andedam), som aldrig optræder objektivt formidlede. EB foretager et sådant faderopgør, som psykoanalytisk er bestemt ovenfor.

Den anden side af dette forhold er homosexualiteten, der er latent til stede, men sjældent tematiseres.⁹ Venskab mellem mænd tematiseres sjældent i positivt lys. Homosexualitet er aftematiseret i bladet eller omgæret med aggressiv projektion. I TFM-sagen var der dog en lille undtagelse, hvad angår venskab. I interviewet d. 12/8 udtalte vennen: "Jeg svigter ikke min ven. Heller ikke nu." Her demonstreres et venskab mellem mænd, som sættes over andre relationer og over samfundsmæssige sanktioner.

Venskab mellem mænd er i vores samfund i dag en sjældenhed.¹⁰ Nær kontakt (især

af berøringsmæssig art) mellem mænd er tabueret p.g.a. homoseksuelle konnotationer. Tætte relationer fremtræder imidlertid i mange medieprodukter, mest tydeligt i cowboyfilm og detektiv/politi-seriefilm i TV (fx Kojak, Delvecchio). I dem ligger, foruden fremhævelse af 'mandlige' egenskaber som på den ene side fysisk kropslig styrke og på den anden side intelligens, planlægning, rationalitet, en latent homoseksualitet mellem heltene indbyrdes (og til dels osse mellem skurkene indbyrdes (Horowitz, s. 12)), men den er aldrig åbenlys: i så fald ville den fremkalde afsky og angst. Det latente homoseksuelle forhold, som sættes over alle andre forhold og som ingen social kontrol får lov at true for alvor, bindes derfor til et ideologisk kompleks, der fjerner den affektmæssige angst, der er bundet til den reelt antydede homoseksuelle iscenesættelse i det pågældende medieprodukt. Homoseksualiteten fjernes fra bevidsthedens tematisering ved denne binding til det ideologiske kompleks, men bekræftes under bevidsthedens tærskel. Det ideologiske kompleks, som den latente homoseksualitet bindes til, er primært en erhvervsmæssig etik (Horowitz, s. 12-3), bundet til lovlighed, lov-og-orden. Heltene forsøger enhver anden relation for at kæmpe for, at loven opretholdes, for at kæmpe for at retfærdighed skal herske over by og land. (Helten, der er ved at nedlægge en dame, kaldes pludselig ud til en opgave. Han vælger altid opgaven frem for damen.) Men bag denne kamp skjuler sig heltens indbyrdes latente homoseksuelle relationer. Det er denne myte, der ruller hen over TV-skærmen hver lørdag. Disse momenter af venskab findes osse i artiklen i EB fra d. 12/8, selvom venskabet ikke er bundet til et ideologisk kompleks, men oppebåret af ren moralitet: man svigter ikke en ven (selvom der kunne gives gode grunde til det).

Denne venskabsrelation optræder imidlertid yderst sjældent i denne skikkelse i EB. Den findes primært i to andre temaer:

1) Et tema, hvis udgang er irrationel selvdestruktion. En person er ved at drukne. Hans ven kaster sig dumdrigt i vandet for at redde ham, selvom han ved, at han osse derved kommer til at lide den sikre druknedød.

2) Et tema, hvis hovedingredienser er nepotisme, korrupsion, sammenspisthed m.v. Big brothers, der skaffer hinanden fortjeneste og nydelse - i mange tilfælde ved at unddrage menigmand samme. Dette er den mest udbredte form.

Vennerelationen er i begge disse tilfælde negativt valoriseret. I disse relationer

bærer mændene ikke 'mandlige' egenskaber. I de første tilfælde optræder de ikke med egenskaberne: rationalitet, planmæssig praksis og udforskning af naturen, som naturbeherskere, men med irrationalitet og underkastelse under naturgroet tvang. I det andet tilfælde optræder de ikke med retfærdighed og frihed, men med blind magt og ond almægtighed. Et sted findes vennereationen dog i en positiv skikkelse, nemlig i det sejrende landsholds, den sejrende klubs skikkelse. Denne relation er imidlertid på stærkt tilbagetog i EB og bruges kun ved sensationelle sejre. Ellers er det den individuelle eller personlige præstation, der dominerer.

Der må ikke være nogen tvivl om, at heteroseksualiteten er enerådende. Udstillingen af de kvindelige attributter og reportagerne om volden mod kvinder er osse en forsikring af heteroseksualiteten. Ustandseligt må de homoseksuelle impulser bekæmpes ved fremvisning af kvindelige attributter (cf. osse rapport): det heteroseksuelle forhold, der derved fremtræder, er imidlertid altid sadistisk-masochistisk farvet.

Den genitale facade hersker.

IV: Tommy Frank Møller sagen i Billedbladet

I det følgende vil jeg kort gå ind på Billedbladets behandling af samme sag (nr. 34, d. 20/8-76). Jeg kan ikke gå ind på en analyse af hele artiklen, men kun på de træk, der fremtræder endnu mere anskuelige end i behandlingen af EB.

Midt i artiklen i Billedbladet står flg. bemærkning: "Seksuelle afvigelser af enhver art er efterhånden noget man læser om i avisen hver dag. 'Alt er normalt' hedder det i de moderne sexprædikanters sprog." Denne kritik med explicit adresse til EB (Inge og Steen Heglers brevkasse) forekommer forbløffende, ja dobbeltmoralsk, når man betænker, at hvad der udpensles i EB, det leveres her i mange dimensioner ti fold værre. Alligevel demonstrerer bemærkningen et klart genretræk: der søges ikke konsistens og der fremlægges ikke et sammenhængende ideologisk system, som det er muligt at underkaste en realitetsprøve. I denne samfundsmæssiggjorte journalistik, der har appel til hverdagsbevidsthedens tankefigurer, går betydningen af sandt og falskt tabt. (Leithäuser/Volmerg, s. 34) Modsigelser der skriger til hinanden, forenes gnidningsløst inden for samme artikel.

Hovedtemaet i artiklen angives allerede i foromtalen på forsiden, nemlig Jekyll/Hyde-myten: "Den flinke fyr var en sexgal morder". I artiklens manchete køres dette tema igennem. Dr. Jekyll: "En fredelig søndag eftermiddag i Dyrehaven. Den unge mand med indkøbsnettet er en lidt naiv, men hyggelig og rar ung fyr." Derefter mr. Hyde: "Da lærte de den anden side af hans splittede sind at kende." TFM's "umættelige sex-lyster" beskrives: "Alt levende kunne vække hans trang til sex, og hans ofre skulle lide og pine, for at han kunne få tilfredsstillelse."

Selve brødteksten starter således:

"Han så pigen komme ud fra børnehaven, og uden at betænke sig begyndte han at følge efter hende. Hun var kun fem år, men tanken om hendes lille krop var nok til at gøre ham ophidset. Uden at andre på gaden opdagede, hvad der foregik, fulgte han lige bagefter hende ind i en opgang på Nørrebro. Derinde skete forbrydelsen.

Han greb hende bagfra med højre hånd. Med den venstre holdt han den lange springkniv hen foran hendes ansigt. "Hvis du skrider, bliver du dræbt," hviskede han. Pigen blev stum af skræk. Hun skreg heller ikke, da han pressede hendes hoved og krop ned mod trappetrinene og flåede hendes tøj af hende.

Han voldtog hende på trappen, men da han hørte en dør blive åbnet højere oppe i ejendommen, slap han sit tag og forsvandt. Den lille pige lå grædende og blødende tilbage. Hun vidste ikke, hvad der var sket - bare at det var noget forfærdeligt."

Der er her tale om en sansekongret scenisk fremstilling, hvor scenen, der udspilles, er en grusom og sadistisk konflikt. Perspektivet er fremstillingen af den voldelige handling og bødlets magtudøvelse, smertevoldelse og passivering af ofret er centrum for fremstillingen. Denne er umiddelbar og dramatisk. Men i forhold til EB er der tale om en skærpelse af virkemidlerne. Fremstillingen er helt igennem fiktiv, hvilket osse viser sig i, at fiktive stilistiske midler gør sit indtog. Der anvendes in medias res. Desuden indre monolog, indre syn på både offer og bøddel. Artiklen låner osse træk fra de amerikanske seriekrimier. Som i dem præsenteres vi i starten for en voldelig handling, der skal holde tilskuerne/læserne fangne til historiens slutning.

Efter denne indledende voldsscene, som skal gribe fat i læseren, går der over til en beskrivelse af TFM's forbrydelser. Han benævnes bl.a. som "en af verdens farligste sex-forbrydere" og katharsiseffekten sættes ind med "nu er han uskadeliggjort".

Derefter lader bladet en ny scene rulle frem. Jeg skal skåne læserne for denne, men blot pege på scenens ambiente. Overfaldet finder sted på gaden og om dagen. "Det var højlys dag og hun frygtede ikke noget." Det er altså i selve den borgerlige eksistens, at uhyggen er trængt ind. Men via et litterært kneb føres fremstillingen tilbage til noget, der kunne ligne de gotiske fortællingers afsidesliggende og ufremkommelige borge; TFM fører kvinden ned i en bunker, hvorfra hendes skrig ikke kan høres.

Efter denne episode gives der et rids af TFMs biografi. Her er stigmatiseringen markant. Eksempelvis beskrives TFM som arbejdssky: "[...] når han var arbejdsløs, gik han på socialkontoret. Der fik han penge, og han prøvede ikke på at få nyt arbejde, før han ligefrem blev sendt af sted."

Resten af artiklen er igen mindre sceniske fremstillinger af TFMs forbrydelser. Dem skal jeg osse skåne læserne for. Blot skal jeg bemærke, at to klicheer går igen: springkniven, der udtrykker den falliske aggressivitet og det forhold, at TFM enten stjæler dametasker eller tømmer dem. Dette er udtryk for ønsket om opskæring af vagina for at finde de hemmelige og truende kvindelige seksualstoffer (cf. beretningen om sodavandsflaskerne, som han stak op i skeden på de grønlandske kvinder).

Dette korte rids over Billedbladets fremstilling af sagen har blot skullet fremstille i ren-form den samfundsmæssiggjorte journalistik, som osse fandtes i EB, men dér iblandet ingredienser fra den traditionelle politi-/retsreportage.

- Som det skulle være fremgået af analysen vil et forsøg på at omfunktionalisere denne samfundsmæssiggjorte journalistik i et emancipativt perspektiv støde på næsten uovervindelige skranker. Opgaven må først og fremmest bestå i en påvisning af dens indbyggede barbari.

Noter

1. Fx sådanne formuleringer: "Tilståelserne omfatter, erfarer Ekstra Bladet, muligvis omkring 15 sager [...]" Da der ikke er helt sikker angivelse af antallet, antydes det, at EB er nået frem til dette tal via skjulte kanaler. Desuden formuleringen: "Såvidt det er oplyst [...]"
2. Ali Wacker kommer ind på disse egenskaber og deres socialintegrative funktioner (Wacker, s. 86). Cf. Lean Nielsens radiostykke, hvor hovedpersonen udtaler: "Vi skal være robuste/vi skal klare dette og hint/vi må ikke ryste for meget/vi ryger ned i trøstesløsheden/ud af arbejdet/ud i druk, sindsyge." (Nielsen s. 31)
3. Artiklen er teknisk set dårlig, fordi den skulle handle om 3 mord, men kun handler om 2. Sidste del af artiklen er altså skåret bort.
4. Dette synspunkt ligger helt i forlængelse af EBs almene afslørings synspunkt, cf. Mortensen 1977, s. 153-157.
5. Stedet lyder i teksten: "Hans briller med stærke linser [som skjuler og fordrejer synet af øjet], som han brugte når han færdedes i dagligdagen som den sky, lidt undseelige person, som mange kendte ham som, udskiftede han med andre, når han var grebet af sindsygens sexbegær."
6. Her må læseren lade mine ord stå til troende. At dokumentere dette ville fuldstændig sprænge rammerne for dette arbejde. Blot et enkelt eksempel, hættemanden: "[...] den stille og rolige familiefader fra den lille landsby mellem Ribe og Esbjerg [har] om natten [...] forvandlet sig til en sex-gal forbryder, der med hætte over hovedet og en kniv i hånden er brudt ind i villaer og har voldtaget og ydmyget tre unge piger." EB d. 5/1-82, s. 8.
7. Dette har jeg mere udførligt redegjort for i Mortensen 1980, s. 80-88 og s. 98-113.
8. Dette findes mere uddybet bestemt i Leithäuser 1976.

9. En undtagelse: I 1977 kørte en længere serie om homosexualitet og homosexuelles livsforhold af Lizzi Bundgaard. Den udgør en undtagelse, som ikke influerede på indholdet i reportagerne på samme tid.
10. Cf. Rödner, s. 12: Forholdet mellem mænd er i vort samfund præget af usikkerhed. Mænd er bange for hinanden [...] For det meste er det kun forbindelser [mellem mænd] skabt under puberteten, der kan overleve længere adskillelse. Venskaber på arbejdspladsen og i den arbejdsmæssige hverdag er mindre hyppige mellem mænd, da ideologien og de individuelle opstigningsmuligheder skaber konkurrerende og intrigerende adfærd, som forhindrer tættere medmenneskelig kontakt." Cf. Mitscherlich, s. 369.

Anvendt litteratur

- Adorno, Theodor, W. (1955): Zum Verhältnis von Soziologie und Psychologie, i: Soziologica. Aufsätze, Max Horkheimer zum 60. Geburtstag gewidmet. EVA, s. 11-45.
- Asplund, Johan (1976): Bertillon och Holmes. Papir.
- Bahr, Hans-Dieter (1975): Das unheimliche Heim oder die schaurige Geborgenheit bürgerlichen Wohnens, i: Kursbuch 42. Rotbuch, s. 45-66.
- Borgstad, Martin/Goldbæk, Henning/Petersen, Christian (1978): Samfund, masse-kommunikation og bevidsthed. Papir.
- Brückner, Jutta (1981): Der Blutfleck im Auge der Kamera, i: Frauen und Film 30. Rotbuch, s. 13-23.
- Brückner, Peter (1974): Kapitalismens socialpsykologi. Hans Reitzel
- Børre, Peter/Guldager, Stig (1981): Afsløring, kritik og forsoning - aspekter af Ugens Rapport, i: Litteratur og samfund 32. Eget forlag, s. 9-42.
- Fausing, Bent (1976): Den uoverskuelige katastrofe, i: Hug! 12. Tiderne skifter, s. 3-13.
- Federn, Paul (1980): Zur Psychologie der Revolution: Die vaterlose Gesellschaft, i: Helmut Dahmer (ed): Analytische Sozialpsychologie, bd. 1. Suhrkamp, s. 65-87.
- Freud, Sigmund (1970): Das Unheimliche, i: Freud: Studienausgabe, bd. IV. S. Fischer, s. 241-274.

- Freud, Sigmund (1973a): Tre afhandlinger om seksualteorien. Hans Reitzel.
- Freud, Sigmund (1973b): "Ein Kind wird geschlagen", i: Freud: Studienausgabe, bd. VII. S. Fischer, s. 229-254.
- Freud, Sigmund (1975): Det ubevidste, i: Freud: Metapsykologi, bd. I. Hans Reitzel, s. 161-200.
- Gorz, André (1981): Farvel til proletariatet. Politisk revy.
- Hallie, Philip P. (1974): Grusomhedens paradoks. Thaning & Appel.
- Haug, Wolfgang Fritz (1971): Kritik der Warenästhetik. Suhrkamp.
- Haug, Wolfgang Fritz (1975): Mordforsøget på Rudi Dutschke, i: KONTEXT 24. Eget forlag, s. 25-40.
- Heissenbüttel, Helmut (1967): Kriminalromanens spilleregler, i: ta' 4. Berg, s. 4-9.
- Horowitz, Janet (1977): Kojak och Baretta, i: Ord & bild 4. Eget forlag, s. 10-14.
- Leithäuser, Thomas (1974): Erfahrungen eines chilenischen Arbeiters in der Bundesrepublik, i: Kursbuch 38, Rotbuch, s. 1-9.
- Leithäuser, Thomas (1976): Formen des Alltagsbewusstseins. Campus.
- Leithäuser, Thomas /Volmberg, Birgit (1979): Anleitung zur empirischen Hermeneutik. Suhrkamp.
- Lorenzer, Alfred (1973): Psykoanalyse, sprog og historisk materialisme, i: Udkast 1. årg., nr. 1. Eget forlag, s. 75-89.
- Lorenzer, Alfred (1974): Die Wahrheit der psychoanalytischen Erkenntnis. Imago-druck.
- Lorenzer, Alfred (1975a): Materialistisk socialisationsteori. Rhodos.
- Lorenzer, Alfred (1975b): Sprogbeskadigelse og rekonstruktion. Rhodos.
- Lorenzer, Alfred (1977): Sprachspiel und Interaktionsformen. Suhrkamp.
- Lorenzer, Alfred (1978): Grundproblemer for en materialistisk socialisationsteori, i Birger Steen Nielsen/Elo Nielsen (ed): Socialisationsforskning. Borgen, s. 199-212.
- Lorenzer, Alfred (1980): Die Analyse der subjektiven Struktur von Lebensläufen und das gesellschaftlich Objektive, i: Helmut Dahmer (ed): Analytische Sozialpsychologie, bd. II. Suhrkamp, s. 619-631.
- Lorenzer, Alfred (1981): Möglichkeiten qualitativer Inhaltsanalyse: hermeneutische Interpretation zwischen Ideologiekritik und Psychoanalyse, i: Das Argument 126. Argument-verlag, s. 170-180.
- Lunøe, Nikolaj/Visholm, Steen (1981a): Bombemanden og 'lille Danmark' i: KONTEXT i: KONTEXT 42. politisk revy, s. 97-111.

- Lunøe, Nikolaj/Visholm, Steen (1981b): Mord i East End - panik i West End, i: Hug! 32. Tiderne skifter, s. 64-69.
- Mendel, Gérard (1972): Die Revolte gegen den Vater. S. Fischer.
- Milhoffer, Petra (1975): Familie og klasse. Rhodos.
- Mitscherlich, Alexander (1963): Auf dem Weg zur vaterlosen Gesellschaft. Piper.
- Morin, Edgar (1967): Signalement af vor Tid. Gyldendal.
- Mortensen, John (1977): Bureaukrati og sanselighed, i: KONTEXT 34. Modtryk, s. 126-170.
- Mortensen, John (1980): Hverdagsbevidsthed og boulevardpressen, i: Udkast 8. årg., nr. 1. Dansk psykologisk forlag, s. 52-117.
- Nielsen, Lean (1976): Sangen om kød og maskiner. Spar Knægt.
- Pittelkow, Ralf (1973): Rationalitet og erfaring, i: KONTEXT 3. årg., nr. 2-3. Eget forlag, s. 29-66.
- Prokop, Dieter (1979): Faszination und Langeweile. dtv.
- Rödner, Helmut (1978): Mandegrupper. Til forståelse af den mandlige identitetskri-
se, i: Hug! 19. Tiderne skifter, s. 3-22.
- Wacker, Ali (1977): Arbejdsløshed som socialisationserfaring - skitse til en inter-
pretationsansats, i: Thomas Leithäuser/Walter R. Heitz (ed): Produktion, arbej-
de, socialisation. Medusa, s. 83-105.
- Ziehe, Thomas (1981): At ville elske sig selv - uden at kunne, i: KONTEXT 42.
politisk revy, s. 54-72.